

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra žurnalistiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**INTENCE VE SDĚLENÍCH NA TITULNÍ STRANĚ DENÍKŮ
(MF DNES, HOSPODÁŘSKÉ NOVINY) A PROSTŘEDKY
JEJICH NAPLNĚNÍ**

INTENTIONS IN MESSAGES ON FRONT PAGE OF DAILY
PAPERS (MF DNES, HOSPODÁŘSKÉ NOVINY) AND MEANS
OF THEIR COMPLETION

Vypracoval: Radim Šantrůček

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Viktor Jílek, Ph.D.

OLOMOUC 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně pod vedením Mgr. Viktora Jílka, Ph.D., uvedl všechny použité literární a odborné zdroje a dodržoval zásady vědecké etiky. Celkový počet znaků je 77 597.

V Olomouci dne 30. června 2009

Radim Šantrůček

Abstrakt:

Tato diplomová práce se zabývá intencionální analýzou zpravodajských sdělení na titulních stranách deníků Mladá fronta DNES a Hospodářské noviny. Přináší lexikální, syntaktický a kompoziční rozbor jednotlivých textů a upozorňuje na rozdíly mezi oběma tituly. Práce vychází z tvrzení, že zpravodajství má příjemce pouze informovat. Cílem je zjistit, které další funkce se mohou v jednotlivých sděleních nacházet a kterými výrazovými prostředky jich může být dosaženo.

Abstract:

This diploma deals with intentional analysis of messages on front pages of daylies Mladá fronta DNES and Hospodářské noviny. It brings lexical, syntactic and compositional analysis of texts and points out to the main differences between two titles. The work suppose, that the only one function of news is the information function. The aim is to find out which other functions can be present in reporting and by using which phraseology can be the functions gained.

Klíčová slova: intence, informační funkce, získávání, persvaze, estetická funkce, zábavní funkce, edukativní funkce.

Key words: intentions, informative function, extraction, persuasion, aesthetic function, entertainment function, educational function.

OBSAH

1 Úvod	5
2 Zpravodajství	8
2.1 Funkce ve zpravodajství	9
3 Analýza	13
3.1. Lexikální rovina	13
3.1.1. Vrstvy lexikálních jednotek podle příslušnosti k nespisovným útvaram národního jazyka	13
3.1.2. Vrstvy lexikálních jednotek podle slohových příznaků	16
3.1.3. Vrstvy lexikálních jednotek podle časových příznaků	21
3.1.4. Vrstva lexikálních jednotek expresivních	23
3.1.5. Vrstva lexikálních jednotek cizích	26
3.1.6. Sémaziologicko-onomaziologické derivace	27
3.1.7. Frazeologismy	32
3.2. Syntaktická rovina	34
3.2.1. Apoziopese	35
3.2.2. Parenteze	36
3.2.3. Samostatný větný člen	36
3.2.4. Osamostatnělý větný člen	37
3.2.5. Řečnické otázky	38
3.2.6. Expresivita věty	38
3.2.7. Subjektivní větné členění	40
3.3. Textová rovina	42
3.3.1. Textové modely	42
3.3.2. Textové komponenty	51
3.3.3. Textové vzorce	56
4. Závěr	61
5. Literatura	63

1. úvod

V bakalářské práci budeme analyzovat zpravodajská sdělení z titulních stran deníků Mladá fronta DNES a Hospodářské noviny z hlediska intencí. Intence se vymezují jako záměry původce sdělení působit na příjemce, na jeho vědomí, s cílem ovlivnit, vytvářet jeho postoje, city, psychický stav, vzájemné vztahy, způsobit změnu informovanosti (vlastní i příjemce).¹ Nepůjde nám o přímé zjišťování intencí, analýzou titulních stran však můžeme na jednotlivé intence usuzovat nepřímo, a to na základě určení potenciální funkce výrazových prostředků užitých v jednotlivých sděleních.

Zpravodajství má za úkol informovat. Naším cílem je proto zjistit, zda zpravodajská sdělení z titulních stran výše uvedených deníků sledují pouze informační funkci, nebo zda mají potenciál plnit také některou z dalších funkcí (persvazivní, získávací, zábavní, estetická, fatická, edukativní), a kterými výrazovými prostředky jednotlivé funkce naplňují.

Jak uvádí Jílek, současný stav žurnalistické produkce je typický odklonem od normativních principů zpravodajství, charakteristickým rysem je průnik persvazivních, zábavních, ale i získávacích intencí, jejich subjektivizace. „*Obecně se trend dá označit jako lehká bulvarizace v oblasti zpracování témat či jejich volby. Zpravodajství získává silně interpretativní, hodnotící, spekulativní, tedy úvahový charakter.*“² Dá se tedy předpokládat, že v analyzovaných textech nalezneme doklady porušení čistě informační funkce, a to ve všech analyzovaných rovinách.

V úvodní části práce vymežíme zpravodajskou oblast z hlediska její funkce. Na základě analýzy jednotlivých rovin jazyka pak zjistíme, které sledované segmenty mají potenciál narušit informační funkci, tedy jaké lexikální, syntaktické a textové jednotky mají potenciál vnést do sdělení i jinou než pouze informační funkci a jaké další funkce do sdělení vnášejí.

Analýzu provedeme následujícím způsobem. Z vnitřní lingvistiky budeme analyzovat lexikální a syntaktické prostředky, sledovat naopak nebudeme tvarosloví, které

¹ Jílek 2004, s. 36.

² Jílek 2004, s. 153.

lze podle Bartoška³ považovat až na výjimky za spisovné. Z vnější lingvistiky budeme analyzovat textové modely, vzorce a komponenty. V rámci celkové analýzy se vyhneme analýze citací, v citaci obsažené skutečnosti totiž hovoří samy za sebe a žurnalista svůj odstup od tématu zdůrazňuje použitím uvozovek.⁴ Citace se mohou projevit při analýze textových komponentů.

V každé rovině nejdříve stručně charakterizujeme výrazové prostředky, které mají potenciál vnést do sdělení i jinou než informační funkci, a přiřadíme k nim funkční hodnotu.

Ke každé jednotce uvedeme tři konkrétní příklady z obou deníků (pokud je nalezneme), které jsme identifikovali v analyzovaném vzorku. Pro přehlednost práce vždy řadíme jako první Mladou frontu DNES, druhé Hospodářské noviny. Pokud se některá z jednotek v analyzovaných textech neobjeví, doplníme příklad z odborné literatury, abychom ukázali, že jsme schopni danou jednotku identifikovat.

Pouze v části věnované textovým vzorcům neuvádíme příklady, a to z důvodů nechtěné extenze práce. Pokud jsme našli daný vzorec v analyzovaných sděleních, uvádíme odkaz na přílohy naší práce. V případě, že se daný textový vzorec v analyzovaném vzorku neobjevil, tímto odkazujeme na příklady v přílohách publikace Jílka.⁵

Celá práce je z důvodu přehlednosti členěna na dílčí analýzy jednotlivých rovin. Zvláště se věnujeme lexiku, syntaxi, textovým komponentům, textovým modelům a textovým vzorcům. Za každou z částí následují tabulkové přehledy. Na základě číselných výstupů budeme částečně schopni také porovnat oba deníky.

Analýza byla provedena u obou titulů na týdenním vzorku od pondělí 15.10.2007 do soboty 20.10.2007. U Mladé fronty DNES se jedná o šest výtisků, u Hospodářských novin o pět výtisků, neboť nevycházejí v sobotu.

³ Bartošek 2002, s. 58.

⁴ Jílek 2004, s. 86.

⁵ Jílek 2004, s. 176-295.

Období bylo vybráno náhodně s přihlédnutím k tomu, že se tou dobou neodehrávala žádná zásadní událost (například volby, úmrtí významné osobnosti), která by mohla ovlivnit výslednou podobu sdělení.

Analyzovali jsme celkem dvaatřicet textů z Mladé fronty DNES a osmnáct z Hospodářských novin. Mimo náš zájem zůstala veškerá sdělení v hlavičce, fotografie i jejich popisky, poutače na texty uvnitř novin, inzerce, reklama, grafy, tabulky, infografiky i krátké zprávy v levém sloupci obou titulů.^{6 7}

Pro rozsah bakalářské práce považujeme počet textů za dostačující. Analyzovaná sdělení jsou nahrána na přiloženém CD.

⁶ V MF Dnes pod názvem „DNES čtete“ a „DNES víkend“. V Hospodářských novinách pod označením „UDÁLOSTI“.

⁷ Ve většině případů mají tvar zprávy v základní podobě.

2. zpravodajství

Praktická encyklopedie žurnalistiky definuje zpravodajství jako jednu základních novinářských činností a zároveň i produkt této činnosti. Zpravodajství stojí na informacích a faktech, které vyhledává, shromažďuje, třídí, vybírá, interpretuje a předává prostřednictvím médií recipientům. Na rozdíl od publicistiky nemá obsahovat novinářův názor, pouze tlumočit fakta.⁸

Zpravodajství má podle Trampoty v produkci médií zcela zvláštní postavení. Je to totiž jeden z mála žánrů, který je obvykle pro dané médium vlastní, tedy nepřejatý. Příjemci často považují zpravodajství za věrohodný zdroj informací o okolním světě a přidělují mu velký význam, protože jim umožňuje snazší orientaci ve společnosti.⁹

Bartošek považuje zpravodajství za základ žurnalistiky, jehož posláním je informovat o aktuálních událostech. Tedy o tom, co se právě stalo, co se právě děje, co se má stát a co se v rozporu s očekáváním nestalo.¹⁰

Zprávy jsou často jediným zdrojem informací, které mají příjemci k dispozici. Proto také očekávají, že tyto informace budou pravdivé, nezkreslené a že nejsou ovlivněny záměrem další osoby (inzerenta, informačního zdroje nebo mediální organizace).¹¹

Zpravodajství lze tedy odlišit od publicistické a beletrizující oblasti na základě identifikace základních sdělných cílů a jejich kombinací. Podle Čechové zpravodajství vychází z informativní funkce, publicistická dílčí oblast (v užším smyslu slova) představuje zpředmětnění široké persvazivní a získávací funkce, za spolupůsobení funkce informativní, beletrizující dílčí oblast je pak propojením funkce persvazivní a estetické.¹²

Zpravodajská oblast je nejvíce normovanou dílčí oblastí publicistiky v širším slova smyslu. Základním funkčním znakem zpravodajství je úkol informovat adresáta. Předávat

⁸ Osvaldová, Halada a kol. 2002

⁹ Trampota 2006, s. 9-58.

¹⁰ Bartošek 2001, s. 4.

¹¹ Trampota 2006, s. 78-90.

¹² Čechová 2003, s. 224.

informace co nejdříve, nejrychleji, stručně a jasně. Informační funkce je tedy dominantní.¹³

Aby byla informační funkce sdělení dodržena v rovině lexika, je třeba užívat spisovných a významově určitých lexikálních jednotek.¹⁴ V rovině syntaxe je používán větný pořádek objektivní, tzn. postupné řazení východiska a jádra, kratší a neosobní větné celky.¹⁵

Textové komponenty musí být kvůli dodržení informační funkce použity jen k dokumentaci a doložení informace.¹⁶ V rovině textu je nutné užívat informační slohový postup a s ním související žánry zprávu a její modifikace. Informační funkci dodržuje i prostý (věcný) popis a s ním související žánr publicistický referát. Nepříznakovým žánrem je také zpravodajský rozhovor.¹⁷

2.1 Funkce ve zpravodajství

Jak už jsme naznačili, ve zpravodajství je za základní a nepříznavou považována funkce informační.¹⁸

Zpravodajské komunikáty tak musejí vyhovovat požadavkům maximální objektivity, dokumentárnosti a vyloučení prvků subjektivity, protože cílem této funkce je pouze předání informace, vyrovnání informačních obsahů vědomí mezi původcem a příjemcem.¹⁹

Ve zpravodajství se ale objevují i další funkce. Narušení informační funkce může být původcův záměr, může se jednat i o důsledek autorovy nedostatečné kompetence nebo časového tlaku. Tyto funkce se mohou navzájem překrývat a doplňovat a mají potenciál změnit názory či chování příjemce.²⁰

¹³ Jílek 2004, s. 77-78.

¹⁴ Bartošek 2001, s. 14.

¹⁵ Krobotová 2004, s. 73.

¹⁶ Jílek 2004, s. 87.

¹⁷ Jílek 2004, s. 101-108.

¹⁸ Bečka 1986, s. 87.

¹⁹ Jílek 2004, s. 28.

²⁰ Jílek 2004, s. 27.

V rámci komunikačně-funkčního přístupu k jazyku považujeme za důležité jasné rozlišení významu slov cíl a záměr, jak ve své práci uvádí Jílek.

Komunikační cíl představuje globální zaměření celé komunikační události (čemu má sloužit, kterou složku skutečnosti má změnit či zasáhnout). V průběhu komunikační události má původce jednotlivé záměry (intence) působit na vědomí příjemce, a to s cílem ovlivnit, vytvářet jeho postoje, city, psychický stav, vzájemné vztahy, způsobit změnu informovanosti.²¹

Jednotlivé funkce (kromě funkce informační), které lze ve zpravodajství vysledovat, jsou:

Konativní funkce

Někdy zvaná jako apelativní nebo direktivní. Je zaměřena na příjemce, záměrem je ovlivnit jej, k něčemu jej přimět.²² Z konativní funkce vycházejí také další specifické funkce.

- Persvazivní funkce

Rozumově či psychologicky působí na postoje jedince. Někdy se označuje také jako přesvědčovací funkce.

- Získávací funkce

Její cílem je motivovat a získat příjemce k určitému jednání. Předchází jí persvaze.²³

- Direktivní funkce

Její cílem je řídit jednání příjemce.

Poetická funkce

²¹ Jílek 2005, s. 80-81.

²² Jílek 2004, s. 27.

²³ Protože bývá složité oddělit persvazi od získávání, uvádím vždy tyto funkce jako vzájemně se doprovázející.

Zaměřena na znak, důraz je kladen na obsah a podobu sdělení. Někdy nazývána také estetická.

Fatická funkce

Někdy zvaná jako kontaktní funkce. Je zaměřena na vztahy mezi účastníky komunikace, jde o snahu udržet pozornost či naladěnost druhého.

Edukativní funkce

Ve své podstatě se shoduje s funkcí informační (snahou o vyrovnání informačních obsahů mezi původcem a příjemcem). Podle Jílka, který tuto funkci zmiňuje, se ale navíc cílevědomě snaží rozšířit obecné vědomosti příjemce sdělení.^{24 25}

Zábavní funkce

Zábavní funkce představuje zdroj obveselení, rozptýlení a uvolnění. Oslabuje sociální napětí.²⁶

Ze strukturního a funkčního modelu komunikační situace vycházejí další funkce jako metajazyková nebo referenční, ty se ale naší práce netýkají. Zabývat se nebudeme ani funkcí emotivní, protože je zaměřena na původce sdělení.^{27 28} Autor emocí může využívat, ovšem v našem případě je chápeme jako persvazi a získávání.

Podle Trampoty plní zpravodajství také funkci kontinuity existence společnosti, vytváří společenský konsenzus a funkci korelace.²⁹

Korelaci lze považovat za funkci persvazivní, protože se jedná o vysvětlování a komentování významů událostí a informací. Kontinuitou se rozumí přenášení dominantní kultury, objevování subkultur a nových trendů, můžeme ji proto chápat jako funkci edukativní.³⁰

²⁴ Jílek 2004, s. 28.

²⁵ Cílevědomou snahou rozšířit obecné vědomosti příjemce těsně souvisí s persvazí a získáváním.

²⁶ McQuail 2002, s. 103.

²⁷ Jílek 2004, s. 27.

²⁸ Více Jílek 2004, s. 27-29.

²⁹ Trampota 2006, s. 10.

³⁰ McQuail 2002, s. 103.

3. Analýza

3.1. Lexikální rovina

Aby do zpravodajství nepronikaly jiné funkce než funkce informační, musí být zprávy jasné, stručné a výstižné. Je proto nutné používat slova spisovná, nociónální a neutrální, v opačném případě pronikají do sdělení funkce pro zpravodajství nevhodné.³¹

Podle Bartoška je slovní zásoba kvůli rostoucí internacionalizaci a při působení časového tlaku poměrně stereotypní, modelová. O to víc pak vynikají slova nápadná, neočekávaná a nežádoucí jako například expresiva nebo frazeologismy.³²

Právě příznakové lexikální jednotky budeme charakterizovat v této části práce. Jsou to ty, které mají potenciál doplnit informační funkci o některou z dalších funkcí.

Za neutrální jednotky považujeme odborné názvy, protože jejich edukativní funkce se projeví až při vysvětlení a použití výkladového slohového postupu.³³ V analýze je proto pomíjíme.

Stejně tak v analýze vynecháme zkratky a zkratková slova. Pokud nejsou vysvětleny, mohou podobně jako odborné názvy porušovat zásady informativnosti, ta ale není předmětem naší práce.

Dále jsou vynechána sousloví, jelikož mají povahu odborných názvů. Jejich základní funkcí je přesné a jednoznačné pojmenování dosud neoznačené skutečnosti.³⁴

3.1.1. Vrstvy lexikálních jednotek podle příslušnosti k nespisovným útvarům národního jazyka

Slova obecné češtiny

³¹ Osvaldová a kol. 2001, s. 25-26.

³² Bartošek 2001, s. 16.

³³ Slohovým postupům se věnujeme v další kapitole práce.

³⁴ Jílek 2005, s. 70.

Obecná čeština pochází ze středočeského dialektu, její širší užívání souvisí s demokratizací jazyka, která se mj. projevuje přibližováním spisovného jazyka jeho mluvené podobě.³⁵

Některé obecně české lexikální jednotky pronikly do územně neomezeného užívání, lze zaznamenat i průniky do mluvené podoby spisovného jazyka. V rámci obecné češtiny je možné vytvářet řadu subsystémů (například podle původu, přítomnosti expresivity nebo sociologického aspektu).³⁶

Příklady slov obecné češtiny:

Ve sledovaném vzorku jsme nenalezli ani jeden případ výskytu slov obecné češtiny. V odborné literatuře jsou uváděna slova jako *chleba*, *kilo*, *kafe*.³⁷

Slova oblastní (regionalismy)

Regionalismy jsou slova, jejichž užívání přesahuje hranice jednoho nářečí a rozšiřuje se na větší oblast. Pro českou slovní zásobu jsou typická slova, která mají omezený výskyt na oblast moravskou (tzv. moravismy) a českou (tzv. čechismy). Příslušné spisovné ekvivalenty jsou zároveň užívány na opačném území.³⁸

Někdy jsou v obou oblastech užívána běžná slova v jiném významu. Jsou to takzvané sémantické moravismy a sémantické čechismy.³⁹

Příklady regionalismů:

Ve sledovaném vzorku jsme nenalezli ani jeden případ výskytu regionalismů. V odborné literatuře jsou uváděna slova jako *kamilky*, *pletýnka*, *slípka* (všechno moravismy) a *drandit*, *špitat*, *umolousaný* (čechismy).⁴⁰

³⁵ Jílek 2005, s. 9.

³⁶ Jílek 2005, s. 9-10.

³⁷ Více Jílek 2005, s. 9-10.

³⁸ Hauser 1980, s. 21-22.

³⁹ Hauser 1980, s. 21-22.

Slova nářeční (dialektismy)

Dialektismy jsou slova užívaná na jediném nářečním území (například Haná, Valašsko), příslušníkům jiných oblastí jsou neznámá.⁴¹

Slova spjatá se životem a zvyklostmi určité oblasti se nazývají etnografické dialekty. Slova označující věci spojené se starým způsobem života označujeme jako lidová.⁴²

Příklady dialektismů:

Ve sledovaném vzorku jsme nenalezli ani jeden případ výskytu dialektismů. V odborné literatuře jsou uváděna slova jako *banovat*, *kordule*, *šufánek*.⁴³

Slang

Slang je spojen se sociálním prostředím, a to pracovním nebo zájmovým. Tyto lexikální jednotky jsou vlastní pouze příslušníkům určité skupiny a tematicky se váží na dané prostředí. Nejtypičtější jsou v mluvě studentů a mladých lidí.⁴⁴

Slang lze rozdělit na slovní zásobu profesionální (stavovskou) a slovní zásobu slangovou (slang v užším slova smyslu). Ovšem toto rozdělení není zcela přesné.⁴⁵

Příklady slangismů:

Ve sledovaném vzorku jsme nenalezli ani jeden případ výskytu slangismů. V odborné literatuře jsou uváděna slova jako *šichta*, *mašinfira*, *vercajk* (profesionalismy), *asák*, *stípko*, *slechy* (slang v užším slova smyslu).⁴⁶

⁴⁰ Více Jílek 2005, s. 10.

⁴¹ Jílek 2005, s. 10.

⁴² Hauser 1980, s. 22.

⁴³ Více Jílek 2005, a. 10.

⁴⁴ Hauser 1980, s. 23.

⁴⁵ Viz Hauser 1980, s. 23-27.

Argot

Je zvláštní vrstva slov používaná závadovými členy společnosti, jeho cílem je znesnadnit dekodování sdělovaného obsahu.⁴⁷

Dříve argot používali například zloději a další kriminálníci. Dnes lze předpokládat produkci nových argotismů třeba v prostředí narkomanů.⁴⁸

Příklady argotismů:

Ve sledovaném vzorku jsme nenalezli ani jeden případ výskytu argotismů. V odborné literatuře jsou uváděna slova jako *chlupatej*, *ěčko*, *šleh*.⁴⁹

Interpretace vzhledem k funkcím:

Lexikální jednotky z výše uvedených pěti skupin jsou vždy příznakové. Regionalismy a dialektismy mohou dodat sdělení ironii, vtip, ale zároveň autentičnost⁵⁰, to ale můžeme vnímat jako snahu zalíbit se příjemci.

Slang může působit jako výrazný karikující prvek, argot je výjimečný svoji originalitou, dokáže vyjádřit různé emoce.⁵¹ Nespisovné lexikální jednotky se mohou do zpravodajství dostávat se snahou o odlehčení textu, či přiblížení se příjemci.

Potenciální funkce slov obecné češtiny, regionalismů, dialektismů, slangismů i argotismů: zábavní, persvazivní, získávací

3.1.2. Vrstvy lexikálních jednotek podle slohových příznaků

Slova hovorová

⁴⁶ Více Jílek 2005, a. 11-12.

⁴⁷ Jílek 2005, s.12.

⁴⁸ Jílek 2005, s. 12.

⁴⁹ Více Jílek 2005, s. 12-13.

⁵⁰ Mistrík 1985, s. 100-102.

⁵¹ Mistrík 1985, s. 105-107.

Patří sem pojmenování užívaná především v mluvených projevech stylové oblasti prostě sdělovací. Pokud se tato slova vyskytnou v jiné stylové oblasti, jde buď o záměr autora, nebo stylistickou chybu.⁵²

Tato vrstva lexikálních prostředků je ale v neustálém vývoji. Mnohé výrazy a spojení mohou postupem doby ztratit příznak nespisovnosti a poté i hovorovosti, až přejdou k neutrálnímu lexiku.⁵³

Část výrazů má citové zabarvení. Hovorová slova mohou být použita i bezděčně, ovšem to neplatí pro zpravodajství.⁵⁴ Tam je možné předpokládat snahu o přiblížení se příjemcům, uvolnění atmosféry.

Příklady hovorových slov:

MF DNES: 4

Stali se třetí a čtvrtou obětí Velké (= Velké pardubické) za posledních 15 let, kdy byly překážky zjednodušeny. (16.10.2007/Utraceni... Proč kůň nepřežije zlomenou nohu).

Cieszmir si při pádu na taxisu (= na Taxisově příkopě) „jen“ zlomil vřetenní kost na noze. (16.10.2007/Utraceni... Proč kůň nepřežije zlomenou nohu).

Plán Primy může narušit rodinnou pohodu v mnoha českých obývacích (= v obývacích pokojích). (19.10.2007/Prima má fotbalové Euro. Zvládne to?).

Hospodářské noviny: 4

Loni vydala Škodovka (= Škoda Auto) na výzkum a vývoj 4,7 miliardy korun. (15.10.2007/Firmy razantně posilují výzkum).

⁵² Jílek 2005, s. 13.

⁵³ Hauser 1980, s. 30-31.

⁵⁴ Hubáček 1987, s. 89-90.

České počítačové firmy bodují v Evropě. (16.10.2007/České počítačové firmy bodují v Evropě).

Policisté i tajné služby chtějí, aby směli...podezřelým lidem rychle „napíchnout“ telefony... (15.10.2007/Policie chce lidem víc vidět do soukromí).

Potenciální funkce výrazového prostředku: zábavní, persvazivní, získávací.

Slova knižní

Knižní slova se mohou vyskytovat ve všech stylových oblastech, tedy i ve zpravodajství. V žádné ale nepůsobí jako základní a nepříznačové.⁵⁵ Vázána jsou na psaný jazyk, mohou se objevit i v mluveném projevu slavnostního rázu.⁵⁶

I u těchto lexikálních jednotek platí, že se v průběhu času mohou přesunovat mezi slova neutrální, stejně tak opačným směrem, což je patrné především u slov cizích.⁵⁷

Knižní slova může autor použít, pokud se snaží o jistou (obvykle nefungující) nadnesenost. Knižních výrazů se také využívá k dosažení určitého humorného účinku.⁵⁸

Příklady knižních slov:

MF DNES: 1

Zemědělci, mlékárny a obchodníci se přou a svorně tvrdí: My to nejsme. (16.10.2007/Máslo je drahé zbytečně. Zlevní?).

Hospodářské noviny: 2

Část ruských akcionářů Ingosstrachu šíří zvěsti, že Češi svým nákupem porušili zákony. (18.10.2007/Kellner válčí s oligarchou).

⁵⁵ Jedlička 1970, s. 67.

⁵⁶ Jílek 2005, s. 14-15.

⁵⁷ Hauser 1980, s. 32.

⁵⁸ Hubáček 1987, s. 93.

Poslanci, kteří lobbují za jádro, svorně tvrdí, že zelená vize může vážně ohrozit bezpečnost ČR. (17.10.2007/Rodí se atomová koalice).

Potenciální funkce výrazového prostředku: zábavní, získávací, persvazivní.

Poetismy

Vznik a užívání poetismů jsou většinou spojeny s jednotlivými literárními školami.⁵⁹ Tato vrstva není příliš rozsáhlá⁶⁰ a její užití je typické v rámci stylové oblasti umělecké.

Osud poetismů je různý. Řada z nich zanikla, některé jsou i v současnosti vnímány jako poetismy, některé získaly příznak knižnosti a jsou pocíťovány jako archaické. Jiné dnes hodnotíme jako slova neutrální.⁶¹

I v případě, že některé poetismy přešly postupně z oblasti umělecké do hovorové nebo do publicistické, stále si zachovávají výrazný příznak citovosti. Umělecká slova používají autoři k ozvláštňení textu.⁶²

Příklady poetismů:

Ve sledovaném vzorku jsme nenalezli ani jeden případ výskytu poetismů. V odborné literatuře jsou uváděna slova jako *bol*, *modrojas*, *lepý*.⁶³

Potenciální funkce výrazového prostředku: estetická, zábavní, persvazivní, získávací.

Publicismy

⁵⁹ Hauser 1980, s. 40.

⁶⁰ Mistrík považuje poetismy za součást slov knižních (Mistrík 1985, s. 75.).

⁶¹ Jílek 2005, s. 18.

⁶² Hubáček 1987, s. 92.

⁶³ Více Jílek 2005, s. 18.

Jsou lexikální prostředky typické pro oblast publicistickou, které vycházejí vstříc specifickým požadavkům komunikátů určených pro širší publikum (novinářských, politických, reklamních).⁶⁴

Vznik publicismů souvisí s procesy automatizace či aktualizace.⁶⁵ Publicistická slova vznikají posunem významu lexikálních jednotek, nebo mohou vzniknout nově.⁶⁶

Publicismy se ve zpravodajství používají poměrně často, což napomáhá tomu, že se z nich stávají módní slova a klišé.⁶⁷ Vznik publicismů souvisí s procesy automatizace či aktualizace.⁶⁸

Příklady publicismů:

MF Dnes: 72

Rada bezpečnosti je klíčovým orgánem OSN, hlavní slovo v něm má pět stálých členů... (17.10.2007/Slavná porážka v OSN, vzdali jsme voj s Chorvaty).

Předevčírem však poslanci napříč politickým spektrem navrhli zbavit občanská sdružení „zbytečné administrativy“. (18.10.2007/Charita politiků: miliony bez kontroly).

Situace na nejdůležitější komunikaci v zemi, kterou každý den využívají desetitisíce lidí... (19.10.2007/Zácpy na dálnici D1. I nová vláda selhala).

Hospodářské noviny: 35

Souboj o velký akciový balík ve čtvrté největší ruské pojišťovně nyní vstupuje do „horké“ fáze. (18.10.2007/Kellner válčí s oligarchou).

⁶⁴ Jílek 2005, s. 18.

⁶⁵ Jílek 2005, s. 18-19.

⁶⁶ Viz dále neologismy.

⁶⁷ Jílek 2005, s. 20.

⁶⁸ Jílek 2005, s. 18-19.

Paroubek tak nechtěně otevřel velké téma české politiky – platy poslanců a senátorů. (18.10.2007/Platy poslanců? Nic moc).

Poslanci, kteří lobbuji za jádro, svorně tvrdí, že zelená vize může vážně ohrozit bezpečnost ČR. (17.10.2007/Rodí se atomová koalice).

Potenciální funkce výrazového prostředku: získávací, persvazivní a zábavní.

3.1.3. Vrstvy lexikálních jednotek podle časových příznaků

Zastaralá slova

Jedná se o lexikální jednotky, které již nejsou používány nebo které jsou z užívání vytlačovány. Těchto slov ale může být v jazyce užito, například pro potřeby zvláštního vyjádření, z důvodů věcných, stylistických i expresivních.

Zastaralá slova se dělí na archaismy a historismy.⁶⁹

- **Archaismy** jsou pojmenování ustupující jinému novějšímu pojmenování, které se stalo běžnějším. Rozlišujeme jednotky zastarávající (přestává se jich užívat) a jednotky zastaralé (již nejsou součástí slovní zásoby dnešních uživatelů).⁷⁰

Příklady archaismů:

Ve sledovaném vzorku jsme nenalezli ani jeden případ výskytu archaismů. V odborné literatuře jsou uváděna slova jako *arci*, *almara*, *truhlice*.⁷¹

Potenciální funkce výrazového prostředku: zábavní, persvazivní, získávací.

⁶⁹ Hauser 1980, s. 41.

⁷⁰ Jílek 2005, s. 20-21.

⁷¹ Více Jílek 2005, s. 20-21.

- **Historismy** označují věci, jevy, skutečnosti již zaniklé. Užívají se vždy v kontextu doby, na kterou se váží, a to především v textech odborných a uměleckých.⁷²

Příklady historismů:

Ve sledovaném vzorku jsme nenalezli ani jeden případ výskytu historismů. V odborné literatuře jsou uváděna slova jako *bukanýr*, *tarasnice*, *zlatý*.⁷³

Zastaralá slova mají svou podstatou ironizační potenciál,⁷⁴ toho autoři mohou využívat například ve smyslu kontextové expresivity.⁷⁵ Na pozadí neutrální slovní zásoby archaismy i historismy nápadně vynikají.⁷⁶

Potenciální funkce výrazového prostředku: zábavní, persvazivní, získávací.

Slova nová, neologismy

Neologismy jsou nejprve používány omezeným okruhem osob (může to být pouhý jedinec), s rostoucí frekvencí užívání ztrácejí příznak novosti a stávají se neutrální součástí lexikálního systému.⁷⁷ Označení neologismus je individuální a závisí na společenských podmínkách a společenském hodnocení.⁷⁸

Většina neologismů vzniká spolu s novými předměty či zaměstnáními, které si žádají nové pojmenování. Jejich funkce je potom informační.⁷⁹ Pouze autorské neologismy (okazionalismy), které jsou vytvořeny nahodile, účelově, doplňují informační funkci funkcemi typickými pro oblast publicistickou.^{80 81}

⁷² Jílek 2005, s. 21.

⁷³ Více Jílek 2005, s. 21.

⁷⁴ Mistrík 1985, s. 73-74.

⁷⁵ Viz dále.

⁷⁶ Hauser 1980, s. 41-43.

⁷⁷ Jílek 2005, s. 21.

⁷⁸ Více Hauser 1980, s. 43-48.

⁷⁹ Pokud jsou vysvětleny použitím výkladového slohového postupu, do sdělení proniká funkce edukativní.

⁸⁰ Jílek 2005, s. 22. Srov. Osvaldová 2001, s. 110-111.

⁸¹ Z výše uvedeného důvodu budeme v analyzovaném vzorku hledat jen okazionalismy. Ostatní neologismy se mohou projevit v analýze ostatních jednotek, například mezi frazeologismy, publicismy či expresivou.

Okazionalizmy mají potenciál ozvláštnit text novým, a tedy neotřelým slovem nebo slovním spojením.⁸²

Příklady okazionalismů:

MF DNES: 1

I po odečtení „proklausovských hlasů“ pořád zbývá 144 dalších, které mohou Švejcár, Pačes a možná i Dienstbier získat. (20.10.2007/Klaus může volbu prohrát).

Hospodářské noviny: 1

Nova bude...pokračovat v trendu z minulých let – v roce 2006 nárůst „nováckých“ cen činil šestnáct procent... (19.10.2007/Reklama na nově citelně zdraží).

Potenciální funkce výrazového prostředku: získávací, persvazivní, zábavní.

3.1.4. Vrstva lexikálních jednotek expresivních

Většina slov slouží pouze k základnímu pojmenování reality. Existuje ale skupina slov, u kterých je vedle základního významu přítomen příznak citový nebo volní. Tyto jednotky označujeme jako expresivní.⁸³

Expresivitu dělíme na inherentní (je vnitřně spjata s lexikální jednotkou) a adherentní (příznak vyplývá z užití slova, u takových slov poté rozlišujeme základní a expresivní význam).⁸⁴

Podle kvality můžeme u expresiv rozeznat dva druhy příznaků, pozitivní a negativní. U některých slov není toto rozlišení vyhraněno a mluvíme jen o citovém slově bez další specifikace.^{85 86}

⁸² Viz Hubáček 1987, s. 87-98.

⁸³ Jílek 2005, s. 23-24.

⁸⁴ Hauser 1980, s. 48.

⁸⁵ Hauser 1980, s. 50.

⁸⁶ Slova bez pozitivního či záporného citového příznaku v analýze nesledujeme.

Mezi pozitivní expresiva patří důvěrná a familiární slova, domácká slova, hypokoristika, dětská slova a eufemismy. Slova s negativním expresivním příznakem rozdělujeme na slova hanlivá, pejorativní, zhrubělá, vulgární, dysfemismy).⁸⁷

Expresivitu mohou nést i takzvaná hodnotící slova. Pro explicitní hodnocení jsou typická hodnotící přídavná jména (katastrofální, obrovský) a podstatná jména (lupič, lež).

„Hodnocením se vyznačuje, zda objekt, čin, vztah, vlastnost, popř. celá situace jsou dobré a špatné, žádoucí či nežádoucí, hodné chvály či odsouzení, zda jsou krásné a milé, příjemné nebo naopak ošklivé, nemilé, nepříjemné. Hodnocení může vyplývat z konfrontace jevů, je implicitní, v podtextu a adresát si je vyvodí sám. Většinou je však vyznačeno explicitně, slovně, slovy hodnotícími.“⁸⁸

Příklady expresiv:

MF DNES: 65

Stává se prezident Klaus „tatičkem“? (19.10.2007/Tak blízko prezidenta, až se tají dech).

Pod Taxisovým příkopem nalezl smrt. (16.10.2007/Utraceni... Proč kůň nepřežije zlomenou nohu).

Lidé...proto možná už za rok touto dobou nebudou muset potupně vystát frontu před ambasádou USA... (20.10.2007/Česko splnilo podmínky pro zrušení víz do USA).

Hospodářské noviny: 32

A dokonce je běžné i to, že si zahraniční poslanci přijdou na slušné peníze i díky náhradám za dopravu... (18.10.2007/Platy poslanců? Nic moc).

⁸⁷ Více Jílek 2005, s. 26-29.

⁸⁸ Bečka 1986, s 22-23.

HN mají k dispozici manuál jednoho z firemních dealerů, který podrobně radí, jaké „dárečky“ u různých typů lékařů zabírají. (19.10.2007/Jak upláct lékaře? Dárky).

Určitě nejuznávanějším českým centrem léčby rakoviny je však Masarykův onkologický ústav v Brně. (16.10.2007/Rakovina už není lístkem na věčnost).

Dále se setkáváme ještě s expresivitou kontextovou. Té je v rámci stylizace textu využíváno k dosažení zvláštního sémantického efektu, kterým může být ironie nebo slovní humor. Jde v zásadě o úmyslné nenáležitě užití jazykové jednotky v rámci stylové sféry, pro kterou není určená, obvyklá.⁸⁹

Podle Bečky se autoři zpráv mají vyhýbat všem druhům expresivity.⁹⁰ Osvaldová uvádí, že užití expresiv má za následek doplnění informační funkce sdělení o poetickou a fatickou funkci.⁹¹ Jiní autoři ale poetickou a fatickou funkci u expresiv nezmiňují.

Příklady kontextové expresivity:

MF DNES: 2

A v dohledné době nezmění, kvůli nedostatku peněz ministerstvo dopravy odpískalo i plán na rozšíření dálnice na šest pruhů. (19.10.2007/Zácpy na dálnici D1. I nová vláda selhala).

Řetězce se proti tvrzení o „přestřelených cenách“ nemohou příliš bránit. (16.10.2007/Máslo je drahé zbytečně. Zlevní?)

Hospodářské noviny: 0

Potenciální funkce expresivních jednotek: zábavní, získávací, persvazivní (dle Osvaldové estetická a fatická).

⁸⁹ Jílek 2005, s. 26.

⁹⁰ Bečka 1986, s. 87-89.

⁹¹ Osvaldová a kol. 2001, s. 125.

3.1.5. Vrstva lexikálních jednotek cizích

Internacionalismy jsou jednotky cizího původu, mezi něž patří internacionální slova přejatá, hybridní (smíšené) morfémy, internacionální frazémy a jejich kalky.⁹²

Mnohé cizí lexikální jednotky se zcela přizpůsobily, takže si uživatelé jejich původ vůbec neuvědomují. Na druhé straně stojí slova nepřizpůsobená, mezi ně patří pojmenování cizích reálií a slova citátová.⁹³

Pojmenování cizích reálií lze označit za čistě informativní, názvy měst, oděvů či předmětů⁹⁴ mohou ztěžovat pochopení komunikátu, čemuž se ale v této práci nevěnujeme.

Vždy příznaková jsou pouze slova citátová. Jedná se o cizí lexikální prvky, většinou víceslovné, které si uchovaly svou původní podobu a do slovní zásoby se obvykle vůbec nevčleňují.⁹⁵

Od citátových pojmenování se liší opravdové citáty, celé věty v cizím jazyce a jejich kalky. Tyto rozšířené obraty se obvykle označují jako okřídlená slova a jejich výklad patří do frazeologie.^{96 97}

Citátová slova bývají výrazem intelektualizace projevu a snahy po exkluzivitě vyjadřování. Jsou to však výrazy do značné míry nadbytečné.⁹⁸

Příklady citátových slov:

Ve sledovaném vzorku jsme nenalezli ani jeden případ výskytu citátových slov. V odborné literatuře jsou uváděna slova jako *ad infinitum*, *science fiction*, *comandos*.⁹⁹

Potenciální funkce: zábavní, získávací, persvazivní.

⁹² Jílek 2005, s. 29.

⁹³ Více Hauser 1980, s. 51-57.

⁹⁴ Viz Hauser 1980, s. 52-53.

⁹⁵ Hauser 1980, s. 53-54.

⁹⁶ Hauser 1980, s. 54.

⁹⁷ Viz frazeologismy.

⁹⁸ Hauser 1980, s. 53-54.

⁹⁹ Více Jílek 2005, s. 30-31.

3.1.6. Sémaziologicko-onomaziologické derivace

Hlavní příčinou vzniku sémaziologicko-onomaziologických derivací je snaha mluvčího užít místo dosavadního pojmenování jiného, nového, aktuálního, výraznějšího.¹⁰⁰

Základními dvěma postupy jsou metafora a metonymie. Dále budeme sledovat přirovnání a další varianty tropů¹⁰¹: personifikaci, hyperbolu, ironii (a antiironii) a perifrázi.

Metafory i metonymie patří mezi prostředky, jimiž je možné pojmenovávat aktéry, děje i okolnosti. Proto se ve zpravodajství stávají jedním z nástrojů vyjádření takzvaného implicitního hodnocení, tj. slouží (i bezděky) k signalizaci postoje k předkládanému ději.¹⁰²

Metafora

Její podstatou je přenášení slov na základě vnější podobnosti denotátů. Metafory mohou sloužit jako prostředek neotřelého či vtipného vyjádření a také hodnocení¹⁰³, mohou nést i funkci estetickou.

V analýze budeme společně s metaforou počítat personifikace. Jedná se o metaforický přenos vlastnosti živých bytostí na neživou věc.¹⁰⁴

Příklady metafory:

MF DNES: 56

Na sedačce v čekárně test odhalil kvasinky...které mají na svědomí alergie. (15.10.2007/Špíně se daří ve fitness-centru).

¹⁰⁰ Filipec, Čermák 1985, s. 108.

¹⁰¹ Více Filipec, Čermák 1985, s. 108-120.

¹⁰² Trampota 2006, s. 68.

¹⁰³ Kategorizace metafor viz Jílek 2005, s. 44-45.

¹⁰⁴ Jílek 2005, s. 45.

Přiškrť chobotnice (= knihovna) Béma? (17.10.2007/Přiškrť chobotnice Béma?)

Členství jim dává v určitých oblastech možnost vystoupat na výsluní světové politiky. (17.10.2007/Slavná porážka v OSN, vzdali jsme boj s Chorvaty).

Hospodářské noviny: 21

Privátní značky slaví díky nízké ceně úspěchy... (17.10.2007/Privátní značky budou mít „veselá a hravá“ jména).

Ted' jim hrozí, že se jejich podíl „rozředí“ pod deset procent. (18.10.2007/Kellner válčí s oligarchou).

S trhem navíc zamíchají i nová outletová centra. (16.10.2007/Obchodní centra nabídnou desítky nových značek).

Potenciální funkce výrazového prostředku: zábavní, získávací, persvazivní, estetická.

Metonymie

Metonymie se zakládá na přenášení slov podle vnitřní (prostorové, časové, kvalitativní atd.) souvislosti s původním denotátem.¹⁰⁵

Kvantitativním druhem metonymie je synekdocha. Její podstatou je přenesení slova na základě rozsahových poměrů denotátů.¹⁰⁶

Příklady metonymie:

MF DNES: 75

¹⁰⁵ Hauser 1980, s. 110.

¹⁰⁶ Jílek 2005, s. 47.

Ani v jednom vzorku, který redakce odebrala, však nebylo nebezpečných bakterií tolik... (15.10.2007/Špíně se daří ve fitness-centru).

Dohoda padla v noci na včerejšek v Lisabonu. (20.10.2007/Tahanice o evropskou ústavu končí, po šesti letech).

Česko splnilo podmínky pro zrušení víz do USA. (20.10.2007/Česko splnilo podmínky pro zrušení víz do USA).

Hospodářské noviny: 45

I přes otevřený nesouhlas americké vlády...se Turecko chystá k ozbrojenému vpádu na území sousedního Iráku. (18.10.2007/Turci schválili invazi do Iráku, Bush je proti).

Vadí jim, že kvůli zeleným koaliční kabinet odložil rozhodnutí o výstavbě nových energetických zdrojů k ledu. (17.10.2007/Rodí se atomová koalice).

...kvůli úplatkům nedostala jejich firma v soutěži zakázku – na rozdíl od konkurence, která „obálku“ neváhala dát (= dát úplatek). (17.10.2007/Každá třetí firma slyšela: Dáte úplatek?)

Potenciální funkce výrazového prostředku: zábavní, získávací, persvazivní, estetická.

Přirovnání

Podobně jako metafora je založeno na vztahu podobnosti. V úplné podobě má pět členů (to, co přirovnáváme; spona; společná vlastnost; formální ukazatel; to, k čemu přirovnáváme).¹⁰⁷

Příklady přirovnání:

¹⁰⁷ Jílek 2005, s. 48.

MF Dnes: 2

Jako se špionům občas podaří vyřadit detektor lži, Jiřímu Kadrnožkovi...se podařilo „přelstít“ sexuologické vyšetření. (15.10.2007/Lákal malé dívky, teď přelstil testy).

Včerejší program miliardářovy návštěvy byl pečlivě rozplánován na minuty jako vojenská operace. (17.10.2007/Zamiloval se do Česka, koupil zámek ze seriálu).

Hospodářské noviny: 1

Česko jako země továren, skladů a supermarketů zvolna mění tvář.
(15.10.2007/Firmy razantně posilují výzkum).

Potenciální funkce výrazového prostředku: zábavní, získávací, persvazivní, estetická.

Hyperbola

Jedná se o nadsázku. Hyperbola je úmyslné zveličení, kterým je možné zdramatizovat sdělení.¹⁰⁸

Příklady hyperboly:

MF Dnes: 2

Prezident z ní vychází jako charismatický velikán, před nímž se lidé třesou úctou.
(19.10.2007/Tak blízko prezidenta, až se tají dech).

Smrtící skok přes obávanou překážku Taxisův příkop nepřežil kuň Cieszymir...
(15.10.2007/Riskantní dostih vyhrála klisna).

¹⁰⁸ Viz Filipec, Čermák 1985, s. 111.

Hospodářské noviny: 0

Potenciální funkce výrazového prostředku: získávací, persvazivní, zábavní.

Ironie a Antiironie

Ironie (a antiironie) se zakládá na protikladnosti vlastností pojmenování a hodnocení.¹⁰⁹

Příklady ironie:

MF DNES: 2

Zdolal nejvyšší horu světa, vysokou bezmála devět kilometrů. A teď mu dělá velké potíže sotva padesátimetrová zelený hrouda ve tvaru chobotnice. (17.10.2007/Přiškrť chobotnice Béma?)

Cieszmir si při pádu na taxisu „jen“ zlomil vřetenní kost na noze. (16.10.2007/Utraceni...Proč kuň nepřežije zlomenou nohu).

Hospodářské noviny: 0

Potenciální funkce výrazového prostředku: zábavní, získávací, persvazivní.

Perifráze

Jedná se o opis uvádějící některé dílčí rysy výrazu. Perifráze je používána tam, kde nepojmenováváme předmět přímo, například k opisu tabuových skutečností nebo estetizujícímu vyjádření.¹¹⁰

Příklady perifráze:

¹⁰⁹ Jílek 2005, s. 48.

¹¹⁰ Jílek 2005, s. 48.

Ve sledovaném vzorku jsme nenalezli ani jeden případ výskytu perifráze. V odborné literatuře je uváděn například opis *kdo v zlaté struny zahrát dá*.¹¹¹

Potenciální funkce výrazového prostředku: estetická.

3.1.7. Frazeologismy

Jsou to ustálená víceslovná pojmenování s přeneseným (obrazným) významem. Jejich základní podmínkou je ustálenost, která se projevuje nezaměnitelností jejich slovního obsazení.¹¹² Typickým rysem frazeologismů je expresivnost.

Podle Čechové mohou být tyto jednotky pro příjemce hůře interpretovatelné, proto by se neměly ve zpravodajství používat často. Na druhé straně přispívají k jazykové aktualizaci.¹¹³

Příklady frazeologismů:

MF DNES: 46

Podle analytiků a lidí z branže si však polepšili všichni kromě zákazníka, který musí sáhnout hlouběji do peněženky. (16.10.2007/Máslo je drahé zbytečně. Zlevní?)

„Ceny potravin v Česku rostou v důsledku zvyšování marží nejsilnějších obchodníků,“ nebere si servítky předseda Zemědělského svazu... (16.10.2007/Máslo je drahé zbytečně. Zlevní?)

Gouovi padlo Česko do oka – chce tu vybudovat evropskou základnu svého impéria... (17.10.2007/Zamiloval se do Česka, koupil zámek ze seriálu).

Hospodářské noviny: 21

¹¹¹ Více Jílek 2005, s. 48.

¹¹² Jílek 2005, s. 73.

¹¹³ Čechová a kol. 2003, a. 219.

Poprvé od roku 1989 našly stát a církev společnou řeč v otázce, jak nahradit majetek... (15.10.2007/Stát se dohodl s církví, jak jí vrátí majetek).

Americkým fast foodům, italským pizzeriím i českým hospůdkám vyroste v tuzemsku nová konkurence... (15.10.2007/Do Česka míří nové restaurace).

Přesto se Češi v oblékání dodnes dopouštějí chyb, které jsou v zahraničí často považovány i za společenské faux pas. (19.10.2007/Móda do práce? Češi se inspirují v cizině).

Potenciální funkce výrazového prostředku: zábavní, persvazivní, získávací.

Následující tabulka shrnuje potenciální funkční hodnoty analyzovaných lexikálních jednotek:

LEXIKÁLNÍ ROVINA	Získávací a persvazivní funkce	Zábavní funkce	Estetická funkce	Fatická funkce	Edukativní funkce
Slova obecné češtiny	x	x			
Regionalismy	x	x			
Dialektismy	x	x			
Slang	x	x			
Argot	x	x			
Slova hovorová	x	x			
Slova knižní	x	x			
Poetismy	x	x	x		
Publicismy	x	x			
Zastaralá slova	x	x			
Okazionalismy	x	x			
Expresivita	x	x	x (podle Osvaldové)	x (podle Osvaldové)	
Citátová slova	x	x			
Metafora	x	x	x		
Metonymie	x	x	x		
Přirovnání	x	x	x		
Hyperbola	x	x			
Ironie	x	x			
Perifráze			x		
Frazeologismy	x	x	x		

Následující tabulka shrnuje dílčí výsledky dosažené analýzou lexikální roviny:

<i>Sledované jednotky</i>	Mladá fronta	<i>Průměr jednotek na příspěvek</i>	Hospodářské noviny	<i>Průměr jednotek na příspěvek</i>
	<i>Počet jednotek</i>		<i>Počet jednotek</i>	
Slova obecné češtiny	0	0,00	0	0,00
Regionalismy	0	0,00	0	0,00
Dialektismy	0	0,00	0	0,00
Slang	0	0,00	0	0,00
Argot	0	0,00	0	0,00
Slova hovorová	4	0,13	4	0,22
Slova knižní	1	0,03	2	0,11
Poetismy	0	0,00	0	0,00
Publicismy	72	2,25	35	1,94
Zastaralá slova	0	0,00	0	0,00
Okazionalismy	1	0,03	1	0,06
Expresiva	65	2,03	32	1,78
Kontextová expresivita	2	0,06	0	0,00
Citátová slova	0	0,00	0	0,00
Metafora	56	1,75	21	1,17
Metonymie	75	2,34	45	2,50
Přirovnání	2	0,06	1	0,06
Hyperbola	2	0,06	0	0,00
Ironie	2	0,06	0	0,00
Persvaze	0	0,00	0	0,00
Frazeologismy	46	1,44	21	1,17
Celkem jednotek	328		162	

3.2. Syntaktická rovina

Pro syntax zpravodajských sdělení jsou charakteristické kratší větné celky, často jednoduché dvojčlenné věty, ale také věty s množstvím rozvíjejících větných členů. Ve větách nalezneme málo plnovýznamových sloves v určitém tvaru a celkově převládá jmenný charakter vyjadřování. Souvětí nejsou příliš složitá a skládají se převážně ze dvou vět.¹¹⁴

Ve zpravodajství jsou nevhodné spontánně tvořené věty konverzačního stylu stejně jako věty tvořené se snahou působit vědecky.¹¹⁵

¹¹⁴ Čechová a kol. 2003, s. 225.

¹¹⁵ Bartošek 2001, s. 14.

Podle Bartoška je poměr jednoduchých vět a souvětí ve zpravodajských sděleních vyrovnaný.¹¹⁶ Čechová považuje za častěji užívané jednoduché věty.¹¹⁷ Podle Mistríka jsou častěji užívána souvětí.¹¹⁸

Bartošek dále uvádí, že zpravodajské texty tvoří věty o průměrném počtu šestnácti slov. Průměrná délka jedné dílčí věty souvětí je 8,37 slova.¹¹⁹

V následující části jsou uvedeny syntaktické konstrukce, které mají potenciál doplnit informační funkci o některou z dalších funkcí.

Do analýzy jsme nezahrnuli defektní syntaktické konstrukce, ke kterým patří anakolut (vyšnutí z vazby), zeugma (zanedbání dvojí vazby), atrakce (skladební spodobňování) a kontaminace (křížení, směšování dvou vazeb).¹²⁰

Defektní syntaktické konstrukce narušují srozumitelnost sdělení, která ale není předmětem naší práce. V jejich případě se nejedná o autorův záměr.

3.2.1. Apoziopce

Je záměrné nedokončení či přerušení výpovědi. V psané podobě je přerušené naznačeno graficky (pomlčkou nebo třemi tečkami). Apoziopce má emocionální charakter.¹²¹

Příklady apoziopce:

MF DNES: 2

Utraceni... Proč kuň nepřežije zlomenou nohu. (16.10.2007/Utraceni... Proč kuň nepřežije zlomenou nohu).

¹¹⁶ Bartošek 2001, s. 14.

¹¹⁷ Čechová a kol. 2003, s. 225.

¹¹⁸ Mistrík 1968, s. 145, 152-156.

¹¹⁹ Bartošek 2001, s. 14.

¹²⁰ Viz Krobotová 2004, s. 73.

¹²¹ Krobotová 2004, s. 72.

Devítiletý hnědák Cieszymir nepřežil nedělní 117. Velkou pardubickou...
(16.10.2007/Utraceni... Proč kuň nepřežije zlomenou nohu).

Hospodářské noviny: 0

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací.

3.2.2. Parenteze

Vsuvka (parenteze) je slovo nebo věta, která přerušuje pásmo řeči dodatečným sdělením, hodnocením či doplněním. Mívá funkci dodatku, vysvětlení. V psaném projevu je oddělena interpunkcí.¹²²

Příklady parenteze:

MF DNES: 1

...aby mu nabídly program, který převede mluvenou řeč do psané podoby. Urychlí se tím práce českých soudů, roky kritizovaných za pomalost. (19.10.2007/Soudní zapisovatelky končí, program udělá z řeči text).

Hospodářské noviny: 0

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací.

3.2.3. Samostatný větný člen

Je ze základní věty vyčleněn, a to proto, že na něj autor klade důraz. Je to prostředek citového vyjádření.¹²³

Příklady samostatného větného členu:

¹²² Krobotová 2004, s. 72.

¹²³ Krobotová 2004, s. 72.

Ve sledovaném vzorku jsme nenalezli ani jeden případ výskytu samostatného větného členu. V odborné literatuře je uváděna například výpověď *Už ho nechci ani vidět, takového nešiku!*¹²⁴

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací.

3.2.4. Osamostatnělý větný člen

Osamostatnělý větný člen má povahu nedokončené věty a je výrazně emocionálně zabarvený. Používá se k zdůraznění nebo vyhocení myšlenky.¹²⁵

Příklady osamostatněného větného členu:

MF DNES: 6

Obě zvířata se zranila, přesto musela být utracena. Proč? (16.10.2007/Utraceni...
Proč kůň nepřežije zlomenou nohu.

Ve chvíli, kdy Sára k otci přišla, ji začal tahat od matky. Křik a pláč.
(18.10.2007/Tahanice rodičů o malou Sáru).

Patří mezi nejbohatší lidi světa. Úzkostlivě se vyhýbá veřejným vystoupením. A nesnáší novináře... Tajuplný tchajwanský miliardář Terry Gou přijel do Česka...
(17.10.2007/Zamiloval se do Česka, koupil zámek ze seriálu).

Hospodářské noviny: 2

Čech na sebe upozorní ještě dřív, než promluví. Čím? (19.10.2007/Móda do práce?
Češi se inspirují v cizině).

„Neviditelná ruka trhu“ nedosáhne všude. To je postoj tří Američanů...
(16.10.2007/Tady Hurwicz, právě volali, že jsem dostal nobelovku).

¹²⁴ Krobotobá 2004, s. 72.

¹²⁵ Krobotová 2004, s. 73.

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací.

3.2.5. Řečnické otázky

Řečnické otázky patří mezi kontaktné prvky. Redaktoři se jejich prostřednictvím snaží neustále obnovovat kontakt a udržet tak pozornost příjemce.

Příklady řečnických otázek:

MF DNES: 20

Je skutečně možné, že by se z Oka nad Prahou, jak projektu přezdívá Národní knihovna, stalo Oko nad Brnem? (18.10.2007/Bude Kaplického chobotnice v Brně? Primátor souhlasí).

Kdo tedy na zdražení másla nejvíce vydělává? (16.10.2007/Máslo je drahé zbytečně. Zlevní?).

Na kterém televizním kanále budou fanoušci sledovat výkony svého týmu? Budou vůbec spokojeni? (19.10.2007/Prima má fotbalové Euro. Zvládne to?)

Hospodářské noviny: 4

Jak uplácet lékaře? Dárky (19.10.2007/Jak uplácet lékaře? Dárky)

Móda do práce? Češi se inspirojí v zahraničí. (19.10.2007/ Móda do práce? Češi se inspirojí v zahraničí)

O co konkrétně jde? (18.10.2007/Kellner válčí s oligarchou).

Potenciální funkce výrazového prostředku: fatická, persvazivní, získávací.

3.2.6. Expresivita věty

Syntaktická expresivita je způsobena stavbou výpovědi. Sdělení je pak expresivní bez ohledu na to, jaká slova obsahuje.¹²⁶ Expresivně věty napomáhají také expresivní a hodnotící výrazy.

Příklady expresivity věty:

MF DNES: 22

V kanceláři, kde se přehazují miliony, včera nikdo nebyl. Ani obyčejný zvonek Paroubková nepotřebuje ke své charitě. (18.10.2007/Charita politiků: miliony bez kontroly).

Čeští řidiči budou mít příští týden zřejmě opět možnost zanádat si na stále dražší pohonné hmoty. Ceny benzínu a nafty totiž pravděpodobně půjdou výrazně nahoru. (20.10.2007/Benzin zdraží, ropa je rekordně drahá).

U lidí je to banální zranění. Jenže pro koně bývá kritické. 500 kilo váhy totiž nesou čtyři tenké nohy. (16.10.2007/Utraceni... Proč kuň nepřežije zlomenou nohu).

Hospodářské noviny: 8

Paroubek se chlubil, že mu na účet přijde z Poslanecké sněmovny každý měsíc... (18.10.2007/Platy poslanců? Nic moc)

Policisté i tajné služby chtějí, aby směli v situacích, kdy bezprostředně hrozí útok, podezřelým lidem rychle „napíchnout“ telefony... (15.10.2007/Policie chce lidem víc vidět do soukromí).

Nova bude při zdražování reklam pokračovat v nastoleném trendu z minulých let - v roce 2006 nárůst „nováckých“ cen činil šestnáct procent... (19.10.2007/Reklama na Nově citelně zdraží).

¹²⁶ Mistrík 1985, s. 193.

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací.

3.2.7. Subjektivní větné členění

Je opačný sled východiska a jádra výpovědi ve větě než-li při bezpříznakovém objektivním členění. Subjektivní členění se používá k dynamizaci sdělení a zaujmutí pozornosti čtenáře, nejprve je jádro, potom východisko.¹²⁷

Příklady subjektivního větného členění:

MF DNES: 10

Smrtící skok přes obávanou překážku Taxisův příkop nepřežil kuň Cieszymir.
(15.10.2007/Riskantní dostih vyhrála klisna).

Jako se špionům občas podaří vyřadit detektor lži, Jiřímu Kadrnožkovi...se podařilo „přelstít“ sexuologické vyšetření. (15.10.2007/Lákal malé dívky, teď přelstil testy).

Který ze zmiňovaných kandidátů se nakonec Klausovi ve volbě postaví, není jasné.
(20.10.2007/Klaus může volbu prohrát).

Hospodářské noviny: 6

Některé typy nádorů umějí lékaři odstranit trvale. (16.10.2007/Rakovina už není lístkem na věčnost).

Potřebu větších pravomocí zdůvodňuje policie teroristickou hrozbou.
(15.10.2007/Policie chce lidem vidět do soukromí).

¹²⁷ Krobotová 2004, s. 72-73.

Přes tři sta milionů korun utratil stát od roku 2001 do roku 2005 za výzkum, který nemá žádné výsledky... (19.10.2007/Stát utratil tři sta milionů za vědu bez výsledků).

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací.

Následující tabulka shrnuje potenciální funkce výrazových prostředků syntaktické roviny:

SYNTAX	Získávací a persvazivní funkce	Zábavní funkce	Estetická funkce	Fatická funkce	Edukativní funkce
Apoziopeze	x				
Parenteze	x				
Samostatný větný člen	x				
Osamostatnělý větný člen	x				
Expresivita	x				
Řečnické otázky	x			x	
Subjektivní větné členění	x				

Následující tabulka shrnuje dílčí výsledky analýzy syntaktických jednotek:

Sledované jednotky	Mladá fronta		Hospodářské noviny	
	Počet jednotek	Průměr jednotek na příspěvek	Počet jednotek	Průměr jednotek na příspěvek
Apoziopeze	2	0,06	0	0,00
Parenteze	1	0,03	0	0,00
Samostatný větný člen	0	0,00	0	0,00
Osamostatnělý větný člen	6	0,19	2	0,11
Expresivita	22	0,69	8	0,44
Řečnické otázky	20	0,63	4	0,22
Subjektivní větné členění	10	0,31	6	0,33
Celkem jednotek	61		20	

3.3. Textová rovina

Mezi textové prostředky, které se podílejí na výstavbě zprávy, se řadí textové vzorce, textové modely a textové komponenty.¹²⁸

3.3.1. Textové modely (slohové postupy)

Slohový postup je způsob uchopení tématu jako celku i jeho jednotlivých složek. V rámci konkrétního komunikátu může být použit jeden slohový postup, častěji se však několik slohových postupů prolíná.¹²⁹

Kromě základních slohových postupů (informačního, popisného, vyprávěcího, výkladového a úvahového) existují jejich dílčí modifikace. Každá z modifikací umožňuje realizovat určitý typ textu se specifickým záměrem.¹³⁰

Pro dodržení informační funkce je ve zpravodajství nutné používat informační slohový postup nebo prostý popis, ostatní slohové postupy doplňují sdělení o persvazivní, získávací, zábavní, estetickou nebo edukativní funkci.

3.3.1.1. Popisný slohový postup a jeho modifikace

Podává obraz osob, předmětů, prostředí, dějů, jevů nebo postupů práce na základě jejich vnímání lidskými smysly. Nahrazuje přímou zkušenosti recipienta, který objekt popisu nezná. Místo toho mu umožňuje vytvořit si přesnou představu. Míra subjektivnosti je závislá na modifikaci postupu.¹³¹

Výběrový popis

Neklade důraz na komplexnost, ale na zachycení odlišných znaků objektů (vzhledem k ostatním objektům), je tedy subjektivní. Používány jsou hovorové až nespisovné jazykové prostředky.¹³²

¹²⁸ Jílek 2004, s. 86-91.

¹²⁹ Jílek 2005, s. 96-97.

¹³⁰ Jílek 2005, a. 96.

¹³¹ Jílek 2005, s. 99. Srov. Chloupek 1990, s. 82.

¹³² Jílek 2005, s. 99.

Příklady výběrového popisu:

MF DNES: 4

Zdolal nejvyšší horu světa, vysokou bezmála devět kilometrů. A teď mu dělá velké potíže sotva padesátimetrová zelená hrouda ve tvaru chobotnice. Pražský primátor a místopředseda ODS Pavel Bém se potýká s ostrými spory kolem novostavby Národní knihovny. (17.10.2007/Přiškrť chobotnice Béma?).

Patří mezi nejbohatší lidi světa. Úzkostlivě se vyhýbá veřejným vystoupením. A nesnáší novináře. Včera v Kutné Hoře udělal pro MF Dnes výjimku.

Tajuplný tchajwanský miliardář Terry Gou přijel do Česka slavnostně zahájit výstavbu další továrny své firmy Foxconn. (17.10.2007/Zamiloval se do Česka, koupil zámek ze seriálu).

Bude to suchý statistický údaj. Ale pro Česko neobyčejně významný.

Vláda Spojených států se v říjnu chystá oznámit, že počet odmítnutých žádostí o vízum klesl i letos pod deset procent. (20.10.2007/Česko splnilo podmínky pro zrušení víz do USA).

HN 0

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací.

Líčení

Jedná se o maximálně subjektivizovanou formu popisu, v níž jde o záznam osobního dojmu, nového, neotřelého pohledu. Předmětem bývá nejčastěji krajina nebo stavba. Kompozice může působit volně, ovšem směřuje k vyvolání emocí a vzbuzení pocitu estetična.¹³³

¹³³ Jílek 2005, s. 100.

Příklady líčení:

V analyzovaném vzorku se líčení neobjevilo, vkládáme proto příklad z odborné literatury. „*Jsou si všechna podobná, ať jím je Delft či Gouda či Leden: pásy tichým vod a staré cihlové katedrály s klenutím dřevěným jako břicho kupecké lodi, a parádní radnice a radničky, vyzdobené vším krumplováním okázalého a bohatého měšťanství, a ctihodné městské váhy, a věžaté brány, a rybné tržnice, a staroslavné university, a památné domy, ve kterých byl kdysi zavražděn nějaký hrabě Oraňský nebo kdo, a tiché uličky bez dějin, jež samy jsou kusem nějakého šestnáctého nebo sedmnáctého století a dřímají mimo čas za svým spícím kanálem.*“¹³⁴

Potenciální funkce výrazového prostředku: estetická, persvazivní, získávací.

Charakteristika

Charakteristiku lze definovat jako výstižný popis základních distinktivních rysů člověka. Můžeme ji rozdělit na přímou a nepřímou. Zatímco přímá charakteristika nenarušuje informační funkci, nepřímá je subjektivizovaná a vede k estetizaci sdělení.¹³⁵

Příklady nepřímé charakteristiky:

V analyzovaném vzorku jsme nepřímou charakteristiku neobjevili. Bečka uvádí tento příklad: „*Pokud jsou Angličané ostrovany v Anglii, je to jejich věc; poněkud horší je, že jsou ostrovany, ať se octnou kdekoliv na světě. Viděl jsem britské ostrovy a ostrůvky ve Francii a ve Španělsku, v Itálii i u nás. Tento národ mořeplavců, cestovatelů a kolonistů nedovede vykročit z Anglie; veze ji s sebou, ať jede na rovník nebo na severní pól. Nikdy se nedovede přiblížit k jiným národům a k jejich životu...neakceptuje jeho radosti a ne nedovede se s ním setkat na jeho půdě.*“¹³⁶

Potenciální funkce výrazového prostředku: estetická, persvazivní, získávací.

¹³⁴ Bečka 1992, s. 327.

¹³⁵ Jílek 2005, s. 100-101.

¹³⁶ Bečka 1992, s. 334.

Odborný popis

Cílem je seznámit recipienta s podstatou popisovaného objektu, bývá tedy relativně úplný, systematický, podrobný. Odborný popis je bohatý na termíny. Jeho povahu ovlivňuje úroveň autora i potenciálních recipientů.¹³⁷

Příklady odborného popisu:

Výskyt odborného popisu jsme nezaznamenali. Uvádíme proto příklad z odborné literatury. „*Olovo je barvy šedobílé, na čerstvém řezu bílé s nádechem do modra a má silný lesk. Je nejměkčí ze všech kovů, jeho tvrdost se zvyšuje přidáním antimonu. Je velmi tvárné, lisováním se z něho tvoří trubky a drát. Je-li zahřáto blízko tavicí teploty 330 stupňů, zkřehne tak, že se dá roztlouci na kousky (...).*“¹³⁸

Potenciální funkce výrazového prostředku: edukativní.

3.3.1.2. Vyprávěcí slohový postup a jeho modifikace

Na základě osobního prožitku podává průběh jedinečného, neopakovatelného děje (události, příběhu, příhody). Text je kohezní, souvislý a vyjádření autora subjektivizované, uplatňuje se v něm jeho zorný úhel náhledu. V rozvinuté podobě je vyprávěcí slohový postup základní linií epických žánrů klasické literatury, kde je doplněn o další postupy.¹³⁹

Vyprávění prosté

Je realizováno dominantně v mluvné podobě, jazykové prostředky jsou z roviny hovorové až nespisovné. Vyjádření autora je subjektivizované, uplatňuje se zorný úhel náhledu původce.¹⁴⁰

Příklady vyprávění prostého:

MF DNES: 8

¹³⁷ Více Jílek 2005, s. 101-102.

¹³⁸ Bečka 1992, s. 322.

¹³⁹ Jílek 2005, s. 103. Srov. Chloupek 1990, s. 82.

¹⁴⁰ Jílek 2005, s. 103.

Za volantem peugeotu, který se řítí nocí u Hroznětína na Karlovarsku, seděl šestnáctiletý mladík. Pár minut nato se stala jedna z největších tragédií víkendu. Chlapec nezvládl vůz, který ve svém věku ani řídit nesměl, a vyletěl ze silnice mezi stromy. Jeho stejně stará spolujezdkyně byla na místě mrtvá. (15.10.2007/Šestnáctiletý chlapec zabil v autě svou kamarádku).

Kadrnožka se pod přezdívkou Jirzin přihlásil před rokem v říjnu do dětské internetové diskuze, takzvaného chatu, a přítomným školačkám dával neslušné návrhy. Napsal, že hledá dívku, „která mu ho (a následoval vulgární výraz pro uspokojení muže rukou)“. V téže chvíli však kontroloval internetové debaty redaktor MF DNES, který se vydával za jedenáctiletou Terezku. S Kadrnožkou si smluvil schůzku, po ní byl muž zatčen. (15.10.2007/Lákal malé dívky, teď přelstil testy).

Jana Braunová předposlední neděli v září procházela kolem plzeňské věznice na Borech. Všimla si, jak podél venkovní zdi putuje z jedné cely do druhé igelitová taška. Akci vyfotila a snímky poslala do redakce iDnes.cz. (18.10.2007/Tajná vězeňská pošta – stačí taška).

Hospodářské noviny: 1

„Pánové, nechci se vás dotknout, ale kdo z vás to má?“ ptal se nedávno novinářů předseda opozičních socialistů Jiří Paroubek, když na tiskové konferenci vysvětloval, jestli mu jeho příjem vystačí po rozvodu na soukromý život. (18.10.2007/Platy poslanců? Nic moc).

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací, zábavní.

Vyprávění umělecké

Umělecké vyprávění představuje složitý a promyšlený kompoziční model. Kombinuje různé časové a dějové linie, přítomny bývají odbočky, objevuje se monolog i dialog, všechny tyto prvky vedou ke zvýšení napětí a zvědavosti příjemce.¹⁴¹

¹⁴¹ Jílek 2005, s. 103-104.

Příklady vyprávění uměleckého:

Umělecké vyprávění jsme v analyzovaném vzorku nenalezli. Bečka uvádí tento příklad: „*Příštího jitra, v pondělí, šli Ihnat sopko a Adam Chrepta zavraždit Nikolu. Vyšli se sekerami, jako by šli na práci, a cestou se sešli s Danielem Jasinkem, který nesl Nikolovi jídlo. Před varováním Jury, svého bratra, se jim Nikola nevyhnul, dokonce s nimi usedl v lese. Společně se dali do jídla.*“¹⁴²

Potenciální funkce výrazového prostředku: estetická.

3.3.1.3. Výkladový slohový postup

Výkladový postup vysvětluje podstatu předmětů, jevů nebo dějů. Na podkladě logického myšlení, lidských poznatků a zkušeností sleduje vzájemné vztahy objektivně existujících faktů, proto není žádoucí subjektivita.¹⁴³

Základní funkcí výkladového slohového postupu je zejména zprostředkování a rozvíjení vědeckého poznání. Pokud podává jen souhrn poznatků, blíží se odbornému popisu, ale není jím.¹⁴⁴

Příklady výkladového slohového postupu:

MF DNES: 4

Při zlomeninách blíže k zemi se ještě zvíře může uzdravit. Pomáhají dlahy ze skleněných vláken. Jenže zle je, pokud jde o zlomeninu výše na noze, jako v případě Cieszymira, navíc otevřenou. (16.10.2007/Utraceni... Proč kuň nepřežije zlomenou nohu).

Zjednodušeně řečeno se nyní snaží zvýšením kapitálu pojišťovny na čtyřnásobek Kellnerovy finančníky ze své firmy vytěsnit, což by znehodnotilo jejich investici, jež podle

¹⁴² Bečka 1992, s. 303.

¹⁴³ Jílek 2005, s. 105.

¹⁴⁴ Jílek 2005, s. 105.

neoficiálních zdrojů dosáhla zhruba 17 miliard korun. (18.10.2007/Kellner narazil u „Putinova miliardáře“).

...to znamená, že získá i další, stejně velkou várku dosud výnosných akcií ČEZ z takzvaného opčního programu. Opční program znamená, že manažeři mají nárok na určitý počet akcií své firmy za aktuální ceny, které mohou později prodat. A když firmu dobře vedou a akcie rostou – tak na nich vydělají. (19.10.2007/Martin Roman povede kolos ČEZ další čtyři roky, bude mít miliardu).

Hospodářské noviny: 2

Tato teorie pomáhá stanovovat pravidla pro všechny možné druhy transakcí – od aukce takových věcí, jako jsou státní dluhopisy, přes vyjednávání o pracovních podmínkách až třeba po volební systémy nebo výši daní. (16.10.2007/Tady Hurwicz, právě volali, že jsem dostal nobelovku).

Teorie podle odborníků pomáhají porozumět, jak trhy fungují, když na nich neexistují ideální podmínky, a neplatí tak pro ně klasické pravidlo ekonoma Adama Smithe o neviditelné ruce trhu. Základy teorie vypracoval devadesátiletý Hurwicz, Maskin a Myerson ji pak rozvinuli. (16.10.2007/Tady Hurwicz, právě volali, že jsem dostal nobelovku).

Potenciální funkce výrazového prostředku: edukativní, persvazivní, získávací.

3.3.1.4. Úvahový slohový postup

Jeho úkolem je hodnotit skutečnost, vyjádřit postoj, a to za použití více či méně věcných argumentů.¹⁴⁵

Cílem autora je přesvědčit recipienta o správnosti prezentovaného pohledu, názoru na danou problematiku (například vědeckou, společenskou nebo ekonomickou). V takovém případě může mít sdělení značně subjektivizovanou podobu.¹⁴⁶

¹⁴⁵ Jílek 2005, s. 106.

¹⁴⁶ Jílek 2005, s. 106 – 107. Srov. Chloupek 1990, s. 83.

Příklady úvahového slohového postupu:

MF DNES: 17

Největší profit ze zvýšení cen však mají zřejmě obchodní řetězce. Podle údajů statistického úřadu se v září blížily jejich marže čtyřiceti procentům, na počátku roku přitom jen lehce překračovaly dvacet procent. (16.10.2007/Máslo je drahé zbytečně. Zlevní?).

Co ho ale možná zajímalo ještě o něco víc, byla obhlídka jeho nového panství. Sedmapadesátiletý Gou si totiž koupil zámek Roztěž, který za bývalého režimu chátral pod správou Svazu českých novinářů. (17.10.2007/Zamiloval se do Česka, koupil zámek ze seriálu).

Zvláštní je, že nikdo z těchto politiků nestojí o to, aby na jejich dobročinné účely přispívali i lidé z ulice a ne jen vybraní sponzoři. Kdyby chtěli příspěvky od veřejnosti, museli by požádat magistrát o licenci k veřejné sbírce. To by však znamenalo, že by magistrátním úředníkům poskytli jednou do roka své kompletní účetnictví, včetně třeba výpisu z účtu. Zároveň by museli každoročně zveřejnit, kolik se podařilo vybrat a kdo přesně peníze získal. Takhle nemusí nic. (18.10.2007/Charita politiků: miliony bez kontroly).

Hospodářské noviny: 6

Když se na důležitém obchodním jednání sejdou český a italský manažer, poznáte rozdíl na první pohled. Čech na sebe upozorní ještě dřív, než promluví. Čím? Většinou nepadnoucím oblekem nebo nedostatečně vyleštěnou polobotkou. (19.10.2007/Móda do práce? Češi se inspirují v cizině).

Ukazuje se ovšem poměrně překvapivá věc, že příjmy českých politiků nejsou oproti jejich zahraničním kolegům vůbec vysoké. A dokonce je běžné i to, že si zahraniční poslanci přijdou na slušné peníze i díky náhradám za dopravu, bydlení nebo reprezentaci. (18.10.2007/Platy poslanců? Nic moc).

Přesto se Češi v oblékání dodnes dopouštějí chyb, které jsou v zahraničí často považovány i za společenské faux pas. Málokdo přitom hloubá nad tím, jak zásadní význam má pro byznys třeba volba správně dlouhých ponožek. (19.10.2007/Móda do práce? Češi se inspirojí v cizině).

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací.

Následující tabulka shrnuje potenciální funkce textových modelů:

TEXTOVÉ MODELY	Získávací a persvazivní funkce	Zábavní funkce	Estetická funkce	Fatická funkce	Edukativní funkce
Výběrový popis	x				
Líčení	x		x		
Nepřímá charakteristika	x		x		
Odborný popis					x
Vyprávění prosté	x	x			
Vyprávění umělecké			x		x
Výkladový postup	X				
Úvahový slohový postup	X				

Následující tabulka shrnuje dílčí výsledky analýzy textových modelů:

Sledované jednotky	Mladá fronta	Průměr jednotek na příspěvek	Hospodářské noviny	Průměr jednotek na příspěvek
	Počet jednotek		Počet jednotek	
Vyprávění prosté	8	0,25	1	0,06
Vyprávění umělecké	0	0,00	0	0,00
Výběrový popis	4	0,13	0	0,00
Líčení	0	0,00	0	0,00
Nepřímá charakteristika	0	0,00	0	0,00
Odborný popis	0	0,00	0	0,00
Výkladový postup	4	0,13	2	0,11
Úvahový postup	17	0,53	6	0,33
Celkem jednotek	33		9	

Pomocí identifikace textových modelů jsme analyzovali žánrově nezačlenitelné texty (viz dále žánrově nezačlenitelné texty).

Žánrově nezačlenitelné texty	24	0,75	7	0,39
Texty odpovídající zpravodajským žánrům	8	0,25	11	0,61

Tabulka ukazuje výsledky analýzy žánrově nezačlenitelných textů z hlediska textových modelů:

<i>Sledované jednotky</i>	Mladá fronta DNES	Celkový počet žánrově nezačlenitelných textů	Hospodářské noviny	Celkový počet žánrově nezačlenitelných textů
	<i>Počet jednotek</i>	24	<i>Počet jednotek</i>	7
Výběrový popis	4		0	
Vyprávěcí slohový postup	8		1	
Úvaha	19		5	
Výklad	9		6	
Celkem jednotek	40		12	

3.3.2. Textové komponenty

Textové komponenty jsou prvky výstavby textu, které nejsou vázány na standardizovaný textový vzorec. Jsou typické pro publicistickou oblast. Pro dodržení informační funkce je nutné, aby textové komponenty sloužily ke zprostředkování či dokumentaci, doložení informace.¹⁴⁷ V opačném případě mohou do sdělení pronikat další funkce.

3.3.2.1. Odvolání se na obecného původce

¹⁴⁷ Jílek 2004, s. 87.

Obecné původce je možné rozdělit na institucionální a profesní. Jejich citací autoři používají proto, že čtenář spíše uvěří odborníkům (lékaři, ekonomové apod.) než samotnému autorovi. Údaje těchto původců mívají interpretovanou podobu.¹⁴⁸

Příklady odvolání se na obecného původce:

MF DNES: 9

Majitelé čerpacích stanic a analytici se shodují na tom, že už za pár dnů se benzin a nafta budou u pump prodávat o padesát haléřů až korunu draž. (20.10.2007/Benzin zdraží, ropa je rekordně drahá).

Prudké zdražení másla, které mnohde stojí už přes čtyřicet korun, nemá podle expertů rozumné důvody. (16.10.2007/Máslo je drahé zbytečně. Zlevní?)

Podle meteorologů lze sníh čekat i o víkend. (20.10. 2007/První sníh; Místy napadlo až deset centimetrů).

Hospodářské noviny: 3

Zástupci obchodních center se shodují, že do Česka míří hlavně zástupci těch luxusnějších, a tedy i dražších značek. (16.10.2007/Obchodní centra nabídnou desítky nových značek).

Teorie podle odborníků pomáhá porozumět, jak trhy fungují, když na nich neexistují ideální podmínky... (16.10.2007/Tady Hurwicz, právě volali, že jsem dostal nobelovku).

...Čech na sebe upozorní ještě dřív, než promluví. Čím? Většinou nepadnoucím oblekem nebo nedostatečně vyleštěnou polobotkou. Shodují se na tom čeští stylisté i zástupci oděvních firem. (19.10.2007/Móda do práce? Češi se inspiřují v zahraničí).

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací.

¹⁴⁸ Jílek 2004, s. 95.

3.3.2.2. Citace či parafráze neznámého původce

Je složité zjistit, kdo je důvěrný nebo neznámý zdroj. Proto nemusejí být citace a parafráze neznámých původců pravdivé a mohou mít interpretovanou podobu. Existují ovšem situace, kdy zdroj není možné uvést, například když je ohrožen samotný autor.¹⁴⁹

Příklady citace či parafráze neznámého původce:

MF DNES: 2

„Nedostatek mléka na trzích není tak velký, aby ospravedlnil skok, jaký udělaly ceny,“ řekl MF DNES šéf jedné z největších tuzemských mlékáren, který nechce být jmenován. (16.10.2007/Máslo je drahé zbytečně. Zlevní?)

Zjednodušeně řečeno se nyní snaží zvýšením kapitálu pojišťovny na čtyřnásobek Kellnerovy finančníky ze své firmy vytěsnit, což by znehodnotilo jejich investici, jež podle neoficiálních zdrojů dosáhla zhruba 17 miliard korun. (18.10.2007/Kellner narazil u „Putinova miliardáře“).

Hospodářské noviny: 0

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací.

3.3.2.3. Citace a parafráze podporující tvrzení

Jedná se o legitimizaci vlastního názoru, potvrzení toho, co už autor sdělil. Citace a parafráze podporující tvrzení jsou jedním ze základních mechanismů průniku persvaze do sdělení.¹⁵⁰

Příklady citace či parafráze podporující tvrzení:

¹⁴⁹ Více Jílek 2004, s. 94-95.

¹⁵⁰ Jílek 2004, s. 95.

MF DNES: 27

Prudké zdražení másla, které mnohdy stojí už přes čtyřicet korun, nemá podle expertů rozumné důvody. Zvyšování cen mléka ho nemůže úplně vysvětlit.

„Nedostatek mléka na trzích není tak velký, aby ospravedlnil skok, jaký udělaly ceny,“ řekl MF Dnes šéf jedné z největších tuzemských mlékáren... (16.10.2007/Máslo je drahé zbytečně. Zlevní?).

Nedávný průzkum Pedagogické fakulty Palackého univerzity v Olomouci mezi 329 učiteli ukázal, že na výuku nejsou dostatečně připraveni. Když třeba měli říct, co je sexuální výchova, 61 procent si nevědělo rady. Přes 92 procent dotazovaných dokonce nevědělo, jak s dětmi probírat sexuální témata ve škole.

„Výsledky testu ukázaly alarmující stav jejich připravenosti,“ uvedla autorka průzkumu Miluše Rašková. (16.10.2007/O sexu se ve škole mluví pozdě).

Ačkoliv Roman je považován za schopného manažera, problém je, že k růstu ČEZ pomohla v minulých letech svými rozhodnutími vláda a také vysoký růst cen elektřiny v celé Evropě.

„Roman byl prostě ve správný čas na správném místě,“ uvedl Miroslav Zajíček z Vysoké školy ekonomické. (19.10.2007/Martin Roman povede kolos ČEZ další čtyři roky, bude mít miliardu).

Hospodářské noviny: 12

Miliardář Petr Kellner narazil v Rusku: v pojišťovně Ingosstrach se střetl s většinovým akcionářem – nejbohatším oligarchou Olegem Děripaskou.

„Připomíná nám to nechvalně proslulou dobu začátku devadesátých let. Nechce se nám věřit, že něco takového je možné v dnešním stabilizovaném Rusku,“ popisuje spor Tomáš Brzobohatý, šéf PPF Investments... (18.10.2007/Kellner válčí s oligarchou).

Ukazuje se ovšem poměrně překvapivá věc, že příjmy českých politiků nejsou oproti jejich zahraničním kolegům vůbec vysoké. A dokonce je běžné i to, že si zahraniční poslanci přijdou na slušné peníze i díky náhradám za dopravu, bydlení nebo reprezentaci. Ty dostávají jako paušální náhrady od státu.

„Ono je to skutečně tak, že čeští poslanci nebo senátoři mají ve srovnání s některými evropskými zeměmi velmi malé příjmy. Být třeba takový italský poslanec, tak mi stačí tři mzdy a mám vystaráno na důchod,“ říká s nadsázkou sociální demokrat Stanislav Křeček. (18.10.2007/Platy poslanců? Nic moc).

Podobný průzkum vznikl počtvrté, naposledy před dvěma roky. Přestože čísla naznačují, že je korupce méně, autoři o tom přesvědčeni nejsou. Totiž: naposledy mělo 40 procent podnikatelů za to, že korupce je druhou nejčastější kriminalitou v byznysu. Letos to bylo necelých 27 procent.

„Můžeme se na to dívat pozitivně. Ale podle nás je to spíš tak, že velká část korupce nebyla vůbec odhalena,“ dodal Qureshi. (17.10.2007/Každá třetí firma slyšela: Dáte úplatek?).

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací.

Následující tabulka shrnuje potenciální funkce textových komponentů v analyzovaných sděleních:

TEXTOVÉ KOMPONENTY	Získávací a persvazivní funkce	Zábavní funkce	Estetická funkce	Fatická funkce	Edukativní funkce
Obecný původce	x				
Neznámý původce	x				
Podporující tvrzení	x				

Tabulka shrnuje dílčí výsledky z oblasti textových komponentů:

<i>Sledované jednotky</i>	MF DNES		Hospodářské noviny	
	<i>Počet jednotek</i>	<i>Průměr jednotek na příspěvek</i>	<i>Počet jednotek</i>	<i>Průměr jednotek na příspěvek</i>
Citace a parafráze nejmenovaných zdrojů	2	0,06	0	0,00
Citace a parafráze obecných původců	11	0,34	3	0,17
Citace a parafráze podporující tvrzení	27	0,84	12	0,67
Celkem	40		15	

3.3.3. Textové vzorce (žánry):

Jak jsme zmínili výše, ve zpravodajství by se měly vyskytovat pouze informační slohový postup a prostý popis. Žánry odpovídající těmto postupům tedy jsou zpráva, její modifikace, publicistický referát (report) a zpravodajský rozhovor. Ostatní žánry nesledují čistě informační funkci.

3.3.3.1. Fíčrová zpráva

Podle Bartoška je fíčr mezistupněm mezi seriózní a bulvární žurnalistikou. Fíčrová zpráva nepřináší nové a důležité informace, ale informace zajímavé a zábavné. V současnosti získává stále větší prostor i význam.¹⁵¹

V analyzovaných sděleních jsme fíčrovou zprávu neidentifikovali.

Potenciální funkce výrazového prostředku: zábavní.

3.3.3.2. Riport

Riport představuje svědeckou výpověď, delší zprávu očitého svědka o události. Jeho základem je živý popis lidí, situace, okolností a podmínek, za kterých událost

¹⁵¹ Bartošek 2001, s. 7-8.

proběhla. Riport podává subjektivizované informace, hovoří především o těch faktech, která by mohla být pro příjemce zajímavá.¹⁵²

V analyzovaných sděleních jsme riport neidentifikovali.

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací, zábavní.

3.3.3.3. Publicistický rozhovor (interview)

S rozhovorem (interview) se lze setkat ve všech stylových oblastech. Pro zpravodajský rozhovor platí, že podává pouhé informace, informační funkce musí být dodržena u otázek i odpovědí. Jakmile se objeví náznak subjektivity, ze zpravodajského rozhovoru se stává publicistický rozhovor, který nesleduje pouze informační funkci.¹⁵³

V analyzovaných sděleních jsme publicistický rozhovor neidentifikovali.

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací.

3.3.3.4. Analýza (rozběr)

Rozběr je vzhledem ke své fakticitě vzorec, který stojí na pomezí mezi zpravodajstvím a publicistikou. Cílem není pouze informovat ani vyjádřit vlastní názory, nýbrž poskytnout intelektuálně vyspělému čitateli dostatek podkladů k tomu, aby si sám utvořil závěry.¹⁵⁴

Příklady:

Hospodářské noviny: 2 (viz Přílohy)

(15.10.2007/Firmy razantně posilují výzkum).

¹⁵² Jílek 2005, 121-122.

¹⁵³ Jílek 2005, s. 122-123, 131-132.

¹⁵⁴ Jílek 2004, s. 128-129.

(16.10.2007/Rakovina už není lístkem na věčnost).

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací, edukativní.

3.3.3.5. Story

Story je žánr stojící na pomezí zpravodajství a publicistiky. Jde o univerzální označení sdělení, která informace vztahují k jedinci, cílem je představení osoby, doložení společenského jevu, či problému.¹⁵⁵

V analyzovaných sděleních jsme story neidentifikovali.

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací, zábavní.

3.3.3.6. Portrét

Cílem portrétu je věcné představení osobnosti, etap života, činů, výsledků práce, názorů atd. Portrét obsahuje také jejich hodnocení, kterým je narušena informační funkce.^{156 157}

V analyzovaných sděleních jsme portrét neidentifikovali.

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací.

3.3.3.7. Žánrově nezačlenitelná sdělení

Žánrově nezačlenitelná sdělení vznikají kombinací textových vzorců, není pak zřejmé, který žánr je dominantní. Vznikají zejména na základě požadavků mediálních organizací.^{158 159}

¹⁵⁵ Jílek 2005, s. 144.

¹⁵⁶ Jílek 2005, s. 141.

¹⁵⁷ Čistě informační sdělení životopisných údajů není portrétem, jedná se o biografii (Jílek 2005, s. 141.). Žánrem podobným portrétu je medailon, který podává autorův subjektivní, nenocionální, zaujatý pohled na člověka, na jeho život, dílo, názory atd. Primární je vyjádření původcova postoje k osobě, o níž píše, sdělení může být silně emocionální. Medailon patří mezi beletrizující žánry (Jílek 2005, s. 141.).

¹⁵⁸ Jílek 2004, s. 151-152.

Příklady:

MF DNES: 24 (viz Přílohy)

- (15.10.2007/Špíně se daří ve fitness-centru).
- (15.10.2007/Sir Winton je v pražské nemocnici).
- (15.10.2007/Šestnáctiletý chlapec zabil v autě svou kamarádku).
- (15.10.2007/Lákal malé dívky, teď přelstil testy).
- (16.10.2007/Máslo je drahé zbytečně. Zlevní?).
- (16.10.2007/O Sexu se ve škole mluví pozdě).
- (16.10.2007/Utraceni... Proč kuň nepřežije zlomenou nohu).
- (17.10.2007/Přiškrtí chobotnice Béma?).
- (17.10.2007/Zamiloval se do Česka, koupil zámek ze seriálu).
- (18.10.2007/Charita politiků: miliony bez kontroly).
- (18.10.2007/Kellner narazil u „Putinova miliardáře“).
- (18.10.2007/Bude Kaplického chobotnice v Brně? Primátor souhlasí).
- (18.10.2007/Tahanice rodičů o malou Sáru).
- (18.10.2007/Tajná vězeňská pošta – stačí taška).
- (19.10.2007/Zácpy na dálnici D1. I nová vláda selhala).
- (19.10.2007/Prima má fotbalové Euro. Zvládne to?).
- (19.10.2007/Martin Roman povede kolos ČEZ další čtyři roky, bude mít miliardu).
- (19.10.2007/Tak blízko prezidenta, až se tají dech).
- (19.10.2007/Soudní zapisovatelky končí, program udělá z řeči text).
- (20.10.2007/Klaus může volbu prohrát).
- (20.10.2007/První sníž; Místy napadlo až deset centimetrů).
- (20.10.2007/Česko splnilo podmínky pro zrušení víz do USA).
- (20.10.2007/Tahanice o evropskou ústavu končí, po šesti letech).
- (20.10.2007/Benzin zdraží, ropa je rekordně drahá).

Hospodářské noviny: 7 (viz Přílohy)

¹⁵⁹ Pokud je žánrově nezačlenitelné sdělení tvořeno pouze žánry, které sledují výhradně informační funkci, pro potřeby naší práce ho chápeme jako neutrální. Pokud ale má některý z žánrů potenciál doplnit informační funkci některou z dalších funkcí, považujeme jeho užití za příznakové.

(16.10.2007/Tady Hurwicz, právě volali, že jsem dostal nobelovku).

(17.10.2007/Každá třetí firma slyšela: Dáte úplatek?).

(18.10.2007/Kellner válčí s oligarchou).

(18.10.2007/Platy poslanců? Nic moc).

(19.10.2007/Jak uplácet lékaře? Dárky).

(19.10.2007/Reklama na nově citelně zdraží).

(19.10.2007/Móda do práce? Češi se inspirují v zahraničí).

Potenciální funkce výrazového prostředku: persvazivní, získávací, zábavní, edukativní.

Tabulka shrnuje potenciální funkce textových vzorců analyzovaných sdělení:

TEXTOVÉ VZORCE	Získávací a persvazivní funkce	Zábavní funkce	Estetická funkce	Fatická funkce	Edukativní funkce
Fíbrová zpráva		x			
Riport	x	x			
Publicistický rozhovor	x				
Analýza	x				x
Story	x	x			
Portrét	x				
Nezačlenitelné texty	x	x	X	x	x

Následující tabulka shrnuje dílčí výsledky analýzy textových vzorců:

Sledované jednotky	Mladá fronta		Hospodářské	
	Počet jednotek	Průměr jednotek na příspěvek	Počet jednotek	Průměr jednotek na příspěvek
Fíčrová zpráva	0	0,00	0	0,00
Riport	0	0,00	0	0,00
Publicistický rozhovor	0	0,00	0	0,00
Analýza	0	0,00	2	0,11
Story	0	0,00	0	0,00
Portrét	0	0,00	0	0,00
Celkem jednotek	0		2	

4. Závěr

V bakalářské práci jsme analyzovali zpravodajská sdělení z titulních stran deníků Mladá fronta DNES a Hospodářské noviny. Naším cílem bylo zjistit, zda zpravodajská sdělení z titulních stran výše uvedených deníků sledují pouze informační funkci, nebo zda mají potenciál plnit také některou z dalších funkcí (persvazivní, získávací, zábavní, estetická, fatická, edukativní), a kterými výrazovými prostředky jednotlivé funkce mohou naplňovat. Analýza probíhala na několika úrovních – v rovině lexikální, syntaktické a v rovině textu.

V lexikální rovině se ukázalo, že jednotlivá sdělení mají potenciál plnit i jinou funkci než funkci informační. Jedná se především o funkci získávací a persvazivní a funkci zábavní. Jak analýza ukázala, nejčastěji jsou tyto potenciální funkce naplněny používáním metonymií, metafor, publicismů a expresiv. Využití těchto jazykových prostředků je distinktivním znakem analyzovaných médií. Hospodářské noviny využívají na titulních stranách méně příznakových jednotek ve srovnání s MF DNES (srovnáváme průměrný počet příznakových jednotek na příspěvek).

Skutečnost, že jednotlivá zpravodajská sdělení mají potenciál plnit i jinou než jen informační funkci, se potvrdila také v syntaktické rovině. V této oblasti se ukázala jako výrazná potenciální možnost funkce získávací a persvazivní, částečně také funkce fatické. Tyto potenciální funkce jsou nejčastěji naplněny využitím expresivity a řečnických otázek. Větší průměr příznakových jednotek na jedno sdělení připadá na MF DNES (stejně jako absolutní četnost výskytu jednotek).

V rovině textu jsme sledovali textové modely, textové vzorce a textové komponenty. Na úrovni textových modelů jsme analýzou zjistili, že dochází k častému využívání úvahového slohového postupu a prostého vyprávění, dále také postupu výkladového, a to ve větší míře v MF DNES ve srovnání s Hospodářskými novinami. Identifikovali jsme tak potenciální funkci získávací a persvazivní. Jako možná se také ukázala estetická funkce a edukativní funkce, dále také funkce zábavní. Analýzou textových modelů jsme zaznamenali výrazný počet žánrově nezačlenitelných textů ve srovnání s texty odpovídající zpravodajským žánrům na titulních stranách MF DNES. Na titulních stranách Hospodářských novin však převažovaly texty odpovídající zpravodajským žánrům. V žánrově nezačlenitelných textech jsme nejčastěji identifikovali užití úvahového a výkladového slohového postupu, zjistili jsme tak potenciální persvazivní a získávací funkci. V analyzovaných sděleních se vyskytovalo také užití vyprávěcího slohového postupu, které je spojeno s potenciální zábavní funkcí sdělení.

Žánrově nezačlenitelné texty jsou příznakové i na úrovni textových vzorců. Na úrovni textových vzorců jsme tedy příznakovost pro zpravodajství zaznamenali zejména v podobě žánrově nezačlenitelných textů, pokud se týká jednotlivých textových vzorců příznakových pro zpravodajskou oblast, vyskytl se ve sledovaných sděleních pouze textový vzorec analýzy, který je spojen s potenciální získávací a persvazivní funkcí.

Na základě analýzy textových komponentů jsme zaznamenali výrazný výskyt citací a parafrází podporujících tvrzení, přitom na titulních stranách MF DNES ve zvýšené míře ve srovnání s Hospodářskými novinami. Lze tedy usuzovat na potenciální získávací a persvazivní funkci.

Jak v lexikální, syntaktické, tak textové rovině se tedy potvrdil předpoklad, že jednotlivá sdělení na titulních stranách MF DNES a Hospodářských novin mají potenciál naplňovat i jinou než jen informační funkci. Zvláště do popředí vystoupil potenciál funkce získávací a persvazivní, přičemž výrazněji u MF DNES.

V úvodu práce jsme zmínili, že v bakalářské práci budeme analyzovat zpravodajská sdělení z titulních stran deníků MF DNES a Hospodářské noviny z hlediska intencí. Na základě výše uvedených zjištění lze tedy vedle informativních intencí, které s sebou nesou jednotlivá sdělení, nepřímou usuzovat na především získávací a persvazivní intenci, dále také na intenci zábavní a edukativní. Na estetickou a fatickou intenci lze usuzovat s menší pravděpodobností vzhledem k výše zmíněným výsledkům v oblasti potenciálních funkcí jednotlivých rovin jazyka.

Všechny zmíněné potenciální funkce analyzovaných sdělení jsou prostřednictvím analyzovaných jazykových jednotek více zastoupeny ve sděleních MF DNES ve srovnání s Hospodářskými novinami.

5. Literatura

- AV ČR Ústav pro jazyk český. Hl. redakce J. Filipec, F. Daneš, J. Machač, V. Mejstřík. *Slovník spisovné češtiny*. 4. vydání. Praha: Akademia, 2005. ISBN 978-80-200-1446-7.
- BARTOŠEK, J. *Základy žurnalistiky*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2002. ISBN 80-7318-059-6.
- BARTOŠEK, J. *Zpravodajství a publicistika*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0236-X.
- BARTOŠEK, J. *Žurnalistika - Úvod do studia*. Olomouc: SDV FF UP, 1997.
- BEČKA, J. V. *Česká stylistika*. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0020-8.
- BEČKA, J. *Sloh žurnalistiky*, 1. vydání. Praha: Novinář, 1986. ISBN 59-142-85.
- ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV nakladatelství, 2003. ISBN 80-86642-00-3.
- ČÍHALOVÁ, B. *Analýza sdělení hlavního zpravodajství TV Nova, TV Prima a ČTI z hlediska intencionální charakteristiky*. Bakalářská práce. Olomouc: 2008.
- FILIPEC, J., ČERMÁK, F. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985. ISBN 20-011-86.
- HAUSER, P. *Nauka o slovní zásobě*. Praha: SPN, 1980. ISBN 14-475-80.
- HUBÁČEK, J. *Učebnice stylistiky*. Praha: SPN, 1987.
- CHLOUPEK, J. *Stylistika češtiny*. Praha: SPN, 1990. ISBN 80-04-23302-3.
- JÍLEK, V. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 148 s.
- JÍLEK, V. *Psaná publicistická sdělení v kontextu teorie komunikace*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. 171 s.
- JIRÁK, J., KÖPLOVÁ, B. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7.
- KROBOTOVÁ, M. *Úvod do české stylistiky*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0315-3.
- MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace: S českou předmluvou Jana Jiráka*. 2. vydání. Praha: Portál, 2004. 447. s. ISBN 80-7178-714-0.
- MISTRÍK, J. *Kapitoly zo štylistiky*. 1. vydání. Bratislava: Obzor, 1977.
- MISTRÍK, J. *Slovenčina pre každého*. 1. vydání. Bratislava: SPN, 1968.
- MISTRÍK, J. *Štylistika*. 1. vydání. Bratislava: SPN, 1985. 67-216-85.
- OSVALDOVÁ, B. a kolektiv. *Zpravodajství v médiích*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0248-2.

OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol. *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. 2.vydání. Praha: Libri 2002. ISBN 80-7277-108-6.

ROTH, J. *Mediální výchova v Čechách - tištěná média*. 1. vydání. Praha: Tutor, s.r.o., 2005. ISBN 80-86700-25-9.

TRAMPOTA, T. *Zpravodajství*. 1. vydání. Praha: Portál, 2006. ISBN 807367096-8.

DNEŠ STŘEDA 17. ŘÍJNA 2007 11. Kč (předplatné 9,90 Kč*), XVIII / 242

PENÍZE PRO NADACI
Utajené miliony paní Zuzany
 Do toho, kdo nadaci přispěl, nikomu nic není, říká Zuzana Paroubková, má však z nadace „nějaký příjem“ Strana A2

Kdo Češi kupují nábytek
 Polovina nábytku už se prodá ve velkých řetězcích Strana E

Přiškrtní chobotnice Béma?
 Hvězda ODS pružně mění názory na Národní knihovnu: v březnu pro, nyní proti ■ Topolánek: Stejně nedáme peníze

Co Pavel Bém říká o Kaplického knihovně

„Vím, že třeba za pár let se rozhodne, ale i teď“
 „Vím, že třeba za pár let se rozhodne, ale i teď“
 „Vím, že třeba za pár let se rozhodne, ale i teď“

Právě zůstane za ODS v čele s Běmem touží miny tyden zablokovat přípravu stavby. ODS brání tomu, aby vznikla. Národní knihovna měla na eskulacím místě Prahy políbit Pražské Jan Kaplický Zvítězil v mezinárodní soutěži, v její povahy zasloužil Bém. Její uspořádání stálo dříve poplatky 27 milionů korun, které jsou nyní sřípné státní.

Právě zůstane za ODS v čele s Běmem touží miny tyden zablokovat přípravu stavby. ODS brání tomu, aby vznikla. Národní knihovna měla na eskulacím místě Prahy políbit Pražské Jan Kaplický Zvítězil v mezinárodní soutěži, v její povahy zasloužil Bém. Její uspořádání stálo dříve poplatky 27 milionů korun, které jsou nyní sřípné státní.

Plán ČSSD: rozbít vládu na atomu
 Socialisté zkoušejí vychovat zelené. Pomoci jim mohou rebelové ODS

Slavná porážka v OSN, vzdali jsme boj s Chorvaty

Konec předplacených karet na mobily?

Z očí do očí
 Dienstbier: Mám šanci stát se prezidentem

Katná Hora - Puti mezi nejoblíbenější lidí světa. Užkovit se vyběhá veřejným výnosnostem. A senátová nováček. V červu v Katně Hofe udělal pro MF DNEŠ výjimek.

Talypůrčský občanští miliardář Terry Gou přijel do Česka slavnostně zabírat výstavbu další továrny své firmy Foxconn.

Co ho ale neználo zajímalo letě o něco více, byla oblička jeho nového partnera. Sedmadvacetiletý Gou si totiž koupil zámek Rorčík, který za čtyřicet letům chátral pod správou Svazu českých novinářů. Do opery emigroval ložečnicko- zámek, který našel tolik starosti manželům Královým v seriálu Zivot na zámku, investoval tahajanský miliard stovky milionů korun z vlastní kapsy a celý areál se rozhodl pojmenovat na památku své nedávno zemřelé ženy Casy Sereny.

V červnu program miliardátovy nábytky byl počítán rozplátnout na nástupy jako vojenská operace. Dopředu bylo jasné i to, jakou trasou pojedou golfové vozy.

Gouovi padlo Česko do oka - chce tu vybudovat evropskou základnu svého impéria, které montuje přístroje a počítače největším značkám, jako je třeba Apple, Sony nebo Hewlett Packard. Firma tu už jednou tovaru má v Pouchbuzích, plánuje společně s českým premiérem vést zakázku stavbu druhé v Katně Hofe. Měla by zaměstnat pět tisíc lidí.

Zamiloval se do Česka, koupil zámek ze seriálu

Miliardář Terry Gou o nás stavi tovary a přebudovat zámek

Předplatte si MF DNEŠ a získejte prémii

Mobilní telefon Nokia 2110

DVD přehrávač SENCOR

Objednávejte na www.předplatna.mfdenes.cz hotlink: 225 655 822

www.idnes.cz PÁTEK 19. ŘÍJNA 2007 11,- Kč (předplatné 9,50 Kč*), XVIII / 244

CHŘIPKA
MIMOŘÁDNÁ PŘÍLOHA

Jaké léky proti nachlazení
Přehled moderních preparátů i tradičních postupů

Mýty o rýmě, kašli a teplotě
Které obecné rozšířené rady vůbec neúčinkují

Zácpy na dálnici D1. I nová vláda selhala
Plán na rozšíření na šest pruhů padl, policistů bude málo i za rok

Prima má fotbalové Euro. Zvládne to?

Martin Roman povede kolos ČEZ další čtyři roky, bude mít miliardu

Tak blízko prezidenta, až se tají dech

Soudní zapisovatelky končí, program udělá z řeči text

KOLAPS Francii tvrdě zasáhla stávka v dopravě
RETRAITES SALAIRES SECURAIRES

Železničáři chtějí chodit do důchodu dřív

Putin se chlubil novými zbraněmi

Ruský prezident Putin se chlubil novými zbraněmi

Prima má fotbalové Euro. Zvládne to?

Železničáři chtějí chodit do důchodu dřív

Putin se chlubil novými zbraněmi

Ruský prezident Putin se chlubil novými zbraněmi

Pokračování na str. A3

